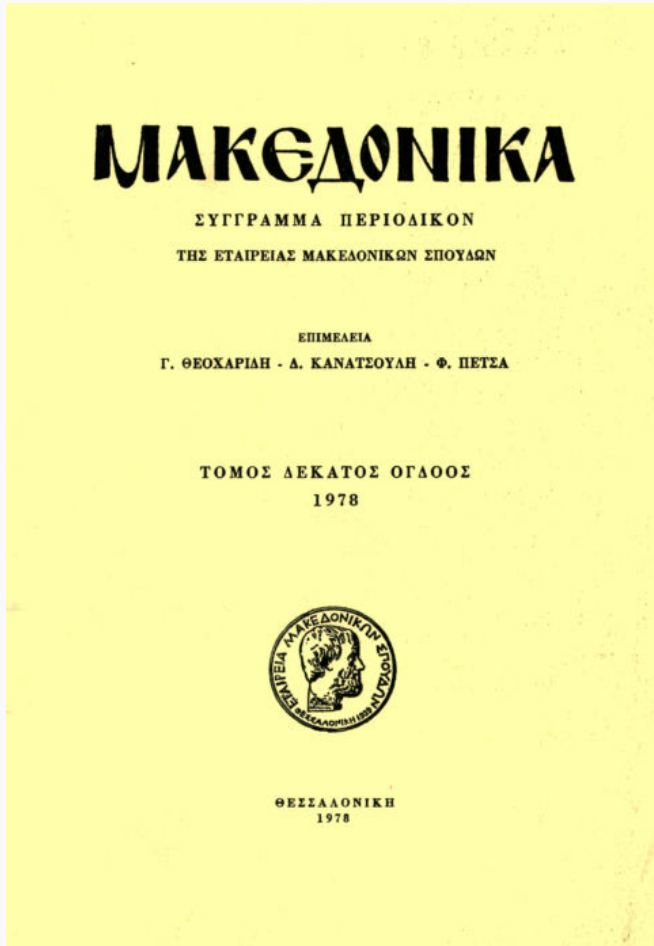


Μακεδονικά

Τόμ. 18, Αρ. 1 (1978)



Το γλωσσάρι της Χρυσής Καστοριάς

Ανδρέας Στεφόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.498](https://doi.org/10.12681/makedonika.498)

Copyright © 2014, Ανδρέας Στεφόπουλος



Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Στεφόπουλος Α. (1978). Το γλωσσάρι της Χρυσής Καστοριάς. *Μακεδονικά*, 18(1), 241–288.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.498>

ΤΟ ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΤΗΣ ΧΡΥΣΗΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ Χρυσή, πού παλιότερα λεγόταν Σλάντ'να (Σλάτινα), βρίσκεται στὰ δυτικά τοῦ νομοῦ Καστοριάς. Ἀπλώνεται στοὺς πρόποδες τοῦ Γράμμου, καὶ εἶναι τὸ τελευταῖο χωριὸ τῆς Μακεδονίας πρὸς τὴν Ἠπειρο. Ἀριθμεῖ γύρω στοὺς πεντακόσιους κατοίκους, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία καὶ κτηνοτροφία. Παράλληλα, οἱ ἄντρες συμπληρώνουν τὰ ἔσοδα τοῦ σπιτιοῦ τους δουλεύοντας ὡς χτίστες σὲ ξένους τόπους.

Οἱ κάτοικοι παλιότερα, ὅταν τελείωναν τὶς γεωργοκτηνοτροφικὲς ἐργασίες τους, ἔφτιαχναν παρέες, 3-4 ζευγάρια χτίστες καὶ 1-2 «μαστοροῦλια», γιὰ νὰ κουβαλοῦν τὴ λάσπη, καὶ ἔφευγαν γιὰ τὰ «ξένα».

Συνήθως πῆγαιναν στὴ Θεσπρωτία τῆς Ἠπείρου, πού τὴν ἔλεγαν Τσιάμ'κου, στὸ Ξηρόμερο Αἰτωλοακαρνανίας, πού τὸ ἔλεγαν Κατουχή, στὴ Χαλκιδικὴ Μακεδονίας, στὰ Τρίκαλα καὶ τὴν Καρδίτσα Θεσσαλίας. Ἐκεῖ ἔμεναν δουλεύοντας ὄλο τὸ χειμῶνα, καὶ κατὰ τὰ μέσα Ἰουνίου γύριζαν στὸ χωριὸ «καζαντισμένο». Ἀρχίζαν πάλι τὶς γεωργικὲς καὶ κτηνοτροφικὲς ἐργασίες καὶ τὸ φθινόπωρο ξανάφευγαν γιὰ τὴν ξενιτιά.

Παρὰ τὴ συχνὴ καὶ μεγάλη ἀποδημία τῶν Χρυσιωτῶν σὲ διαφορετικὰ μέρη, δὲν παρατηρεῖται ἀλλοίωση τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματός τους. Στὴ διατήρηση τοῦ ιδιώματος συντελοῦσε: 1) Τὸ ὅτι ἀποδημοῦσαν παρέες παρέες, γεροντὸς πού ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τοὺς ἔκανε νὰ χρησιμοποιοῦν καὶ νὰ ἀκοῦν συνεχῶς τὸ γλωσσικὸ τους ἴδιωμα, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος νὰ δέχονται δύσκολα κάθε ξενικό. 2) Ἡ συναίσθηση κάποιας ἀνωτερότητας ἐναντι τῶν κατοίκων τοῦ περιβάλλοντος, ὅπου ἐργάζονταν (αὐτοὶ ἤξεραν νὰ φτιάχνουν σπίτια, ἦταν καὶ γεωργοί, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἦταν μόνο γεωργοὶ ἢ κτηνοτρόφοι). Αὐτὸ εἶχε σὰν συνέπεια, ὄχι μόνο νὰ μὴν ἀποδέχονται κάθε ξενικό πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ κοροϊδεύουν. Πολλὰ παράξενα, κατὰ τὴ γνώμη τους, πού ἔβλεπαν ἢ ἄκουαν στὰ «ξένα», τὰ διηγόνταν στὸ μεσοχώρι τοῦ χωριοῦ σὰν παράδοξα τῆς ξενιτιάς, γιὰ νὰ γελοῦν καὶ νὰ διασκεδάσουν. Ἔτσι μποροῦμε νὰ ἐξηγήσουμε τὸ φαινόμενο ὅτι, παρὰ τὴ συχνὴ ἐπαφὴ καὶ συναναστροφὴ τῶν Χρυσιωτῶν μὲ ἀνθρώπους ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδας, δὲ βρισκομὲ ἐπιδράσεις καὶ ἀναμίξεις στὸ γλωσσικὸ ἴδιωμά τους.

Μοναδικὴ γλώσσα πού μιλιέται στὸ χωριὸ εἶναι ἡ ἑλληνικὴ. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ 1913—ἐλευθερώθηκε ὅταν ἐλευθερώθηκε καὶ ἡ Ἠπειρος στὴν ὁποία ὑπαγόταν ἐκκλησιαστικῶς—ὑπῆρχαν καὶ μερικὲς οἰκογένειες πού μιλοῦσαν καὶ ἀρβανίτικα (Σιναναῖοι). Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση,

τόση ήταν ἡ ἀπέχθεια γιὰ τ' ἀρβανίτικα, ὥστε λησμονήθηκαν τελείως καὶ μέχρι τὸ 1940 μόνο μερικοὶ γέροι θυμόνταν κάτι λέξεις καὶ ψευτομιλοῦσαν μεταξύ τους, ὅταν ἤθελαν νὰ μὴ τοὺς καταλάβει ἄλλος. Παρὰ τὴ συντηρητικότητα ὅμως τοῦ χωριοῦ καὶ τὴ συγκινητικὴ προσήλωσή του στὶς ἑλληνικὲς παραδόσεις καὶ στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, βρίσκουμε στὸ ἴδιωμα μερικὲς ξένες λέξεις, ὅπως ἀλβανικὲς, τουρκικὲς, λιγότερες σλαβικὲς καὶ μερικὲς βλάχικες.

Προσπάθησα, ὅσο μοῦ ἦταν δυνατό, νὰ παρουσιάσω ἀπὸ τὸ λεξιλόγιο τῆς Χρυσῆς Καστοριάς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα ποὺ, κατὰ τὴ γνώμη μου, παρουσιάζουν τὶς πιὸ ἐντονες διαφορὲς ἀπὸ τὴν κοινὴ νεοελληνικὴ. Ἡ προσπάθειά μου, αὐτὴ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἶναι ὀφειλόμενος φόρος τιμῆς στὴ γενέτειρά μου, στὸ ἀπόμακρο αὐτὸ χωριὸ τῆς Ἑλλάδας. Δὲν τελειώνει ἡ μελέτη τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος μὲ τὴν ἐργασία μου αὐτὴ καὶ μόνο. Ἐλπίζω πῶς, ὅ,τι δὲν ἔγινε μὲ τὴν ἐργασία αὐτὴ, θὰ γίνεῖ ἀργότερα, σὲ εὐκαιρο χρόνο, μὲ μιὰ ἄλλη.

Γιὰ τὴν ὅσο τὸ δυνατό πιστότερη ἀπόδοση τῶν φθόγγων τοῦ ἰδιώματος χρησιμοποιήθηκαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, καὶ τὰ παρακάτω σύμβολα, μὲ τὴ φωνητικὴ ἀξία ποὺ ἀναφέρεται στὸ πλάι τους: Τὰ b, d, g προφέρονται ὅπως τὰ λατινικὰ b, d, g. Τὰ *ɣ̣, ɟ, ʒ, ʒ̣, ɲ, ʃ, ʒ̣, ɸ* συμβολίζουν τὰ οὐρανικὰ γ, γ, ζ, κ, λ, ν, ξ, σ, τ, χ, ψ, π.χ. *ɣ̣όμα* προφέρεται γιόμα, *βούζαλου* προφέρεται βούζιαλου κ.ο.κ. Στὴν ἀλφαβητικὴ κατάταξη τῶν λέξεων τὰ b, d, g ἔρχονται ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τὰ β, γ, δ ἀντιστοίχως, καὶ τὰ οὐρανικὰ σύμφωνα κατατάσσονται χωρὶς νὰ λαμβάνεται ὑπόψη ἡ οὐράνωσή τους. Ἔτσι, π.χ., τὸ *θ* λογίζεται ὡς σ καὶ ἔχουμε: *σάικους, θαῖν, σαῖτα, σακάς* κ.ο.κ.

A

ἀβγατίζου (καὶ *ἀβγατάου*) ρ., 1) ἀξάνω κάποια ποσότητα πέρα ἀπὸ τὰ καθορισμένα ὄρια: *ἀβγατάου τὴ ρόγα*, 2) μεγαλώνω κάτι: *ἀβγατάου τοῦ χουράφ*. *ἄθουρας* ὁ, ὁ ἀτμός ποὺ βγαίνει ὅταν βράζει κάτι, ὅταν στεγνώνουν τὰ ροῦχα καὶ ὅταν ἐξατμίζεται ἡ ὑγρὴ γῆ.

ἀθουρῶζου (καὶ *ἀθ'ρίζου*), βγάζω *ἄθουρα*: *βγῆκι οὐ ἦλους κὶ ἀθούρῶσι οὐ τόπους*.

ἀγρόγουρτσου τό, ἄγριο ἀχλάδι.

ἀγροίκου, 1) καταλαβαίνω, ἀντιλαμβάνομαι, ξεχωρίζω τὰ ἀντικείμενα: *ἀγροίκεσι τοῦ πιδί*, 2) νιώθω τὴν παρουσίαν κάποιου: *ἀγροίκεσα τοῦ λύκου*.

ἀγρουγουρτσά ἡ, ἄγρια ἀχλαδιά.

ἄδῆα ἡ, εὐκαιρος χρόνος, ὁ χρόνος ποὺ δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε τίποτε: *εἰς ἄδῆα, γι' αὐτὸ κἀντὶς αὐτά*.

ἀδράζου, 1) ἀμ-β. εὐκαιρῶ: ἀδράϊς νὰ μὴ βοηθηθῆς στοῦ χουράφ; 2) μετβ. ἀδειάζω.

ἄδραγμα τό, 1) τὸ κοκκίνισμα ποὺ κάνει ἡ φωτιά στὰ πράγματα ποὺ ἔρχονται σ' ἐπαφῇ μαζί της, 2) τὸ ἀπότομο ψήσιμο φαγητοῦ ἢ ψωμιοῦ.

ἄδράζου, κοκκινίζω ἔξω ἔξω στὴ φωτιά, καψαλίζω: ἄδραξα τ' μ βίτα = τὴν κοκκίνισα ἐπιφανεϊακά, χωρὶς νὰ ψηθεῖ μέσα, ἄδραξα τὰ σκουτῆ = τὰ καψάλισα.

ἄδαβα ἐπίρρ., ἀδέξια, ἄχαρμπα: *πιρπατάει ἄδαβα.*

ἄδαβους ἐπίθ., 1) ἀκανόνιστος, ἀσύμμετρος, 2) χοντροκομμένος: αὐτὸ τοῦ τσι-
κοῦρ' εἶναι ἄδαβου.

ἄδαμ' κός ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ ἀνήκει σὲ δυὸ ἢ περισσότερα πρόσωπα ἔξ ἴσου: αὐτὸ τοῦ χουράφ' τό 'χουν τ' ἀδέρφχα ἄδαμ' κό.

ἄζάπουτους ἐπίθ., 1) ἄπιαστος, ἀκατάβλητος, ποὺ δὲ λογαριάζει τίποτε, γιατί εἶναι δυνατός: *τί περιμέντς ἀπὸ ἄζάπουτον ἄθρουπου,* 2) γιὰ ζῶο, ποὺ δὲ φόρεσε ἀκόμη σαμάρι: αὐτὸ τοῦ μβλάρ' εἶναι ἄζάπουτου.

ἄήσκουτους ἐπίθ., 1) ἀποκρουστικός στὴν ὄψη, ἀντιπαθητικός: *τί ἄήσκουτους ἄθρουπους!* 2) βρισιὰ γιὰ ἀνθρώπους, ποὺ τοὺς κάνει ἀντιπαθητικούς ἢ συμπεριφορά τους.

ἄιδι, 1) ἄιντε, ἔλα, 2) ἀλήθεια!: *τά 'μαθις; οὐ Κώστας πέθανι.—ἄιδι!*

ἄϊρ' κὸ τό, ἀερικό, ζωτικό: *μὴ χτύπ' σι ἄϊρ' κὸ κὶ πρήσκα.*

ἄ(κ)α, ὄχι.

ἄλαταργά ἡ, τὸ μέρος ὅπου οἱ βοσκοὶ δίνουν ἄλατι στὰ ζῶα. (Σ' ἓνα πλάτωμα τοποθετοῦν πλάκες, πάνω στὶς ὁποῖες βάζουν ἄλατι).

ἄλέημοννας ἐπίθ., ἄσπλαχνος.

ἄλικουτάου, παιδεύω κάποιον τινάζοντάς τον πέρα δῶθε: *μ' ἔπχασι ἀπ' τοῦ γακά κὶ μὴ ἄλικότ' σι.*

ἄλλουης, 1) ἄλλησ λογῆς, ἀκατανόητος, ἀνεξήγητος: *ἄλλουης πιθὶ* = μὲ ἀκατανόητη συμπεριφορὰ, *ἄλλουης κιοῦς* = ἀνεξήγητος, 2) ἀλλιώτικος: *ἄλλουης μῆλα* = ἀλλιώτικα σὲ γέυση καὶ σχῆμα.

ἄμαρκάλτσους ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει ζευγαρώσει: *μόμκαν καναδγὸ πρόβα-
τα ἄμαρκάλτσα.*

ἄμάχ' ἡ, δυνατὴ ἔχθρα ποὺ ἐκφράζεται μὲ ἔργα: *μβῆκαν σ' ἄμάχ'* αὐτοὶ οἱ δγὸ.

ἄμβόδγον τό, ἐμπόδιο.

ἄμβρῦτιρα ἐπίρρ., πρωτύτερα.

ἄμβώχνου, 1) σπρώχνω: *τί μὴ ἄμβώχτς,* 2) δὲ σέβομαι καὶ δὲ λογαριάζω τοὺς μεγαλύτερους: *ὄσπου ἤμαν γιοῦς κὶ δούλιβα, ἤμαν καλός, τώρα ποὺ δὲ μβορῶ, μ' ἄμβώχτς.*

ἄμ' ψίδ' τό, ἀνεψιός.

ἄμ' ψά ἡ, ἀνεψιά.

ἄνάμ' τό, τὸ κακὸ ὄνομα, ἡ κακὴ φήμη: *κλέφτ'ς μὴ τ' ἀνάμ'.*

ἄναργους ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ κάνει τὴν ἐργασία του συνέχεια, ἀλλὰ ἀργά.

ἀνάργ'γους ἐπίθ., 1) χωρὶς ἀρτυμῆ, νηστήσιμος: *ἔφ'ᾶσα μὲν πίτα ἀνάργ'γ'* = σαρακοστιανή, 2) ἄνοστος, γιὰτὶ δὲν ἔχει καρυκεύματα ἢ τὸ κανονικὸ λίπος:
δίπ ἀνάργ'γου φαί μᾶς ἔφ'ᾶσαι σήμυρα.

ἀνασέρον, ὄρος ποὺ τὸν χρησιμοποιοῦν οἱ χτίστες, ὅταν ἐπιδιορθώνουν τὴν πλακοσκέπαστη σκεπή, βγάζοντας τὶς πλάκες καὶ βάζοντάς τες σὲ πῦρ κατὰλληθὴ θέση.

ἀνάσκ'λα ἐπίρρ., ἀνάσκελα.

ἀνασκ'λῶνου, ρίχνω ἀνάσκελα.

ἀνάστριγους ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ δὲ δέχεται ἀστεία ἢ πειράγματα καὶ ἀντιδρᾷ ἀμέσως καὶ ἀπότομα.

ἀνατσιργάζου, ἀνατριχιάζω.

ἀναφακάς ὁ, βλ. *ναφακάς*.

ἀνγούσα ἢ, 1) δυσκολία στὴν ἀναπνοή, 2) στενοχώρια ποὺ προέρχεται ἀπὸ πολυφαγία ἢ ἀπὸ δυσμενὲς περιβάλλον.

ἄνδα, βλ. *δνδας*.

ἄνδαρα ἢ, ὁμίχλη, πυκνὴ καταχνιά.

ἄνδι τό, ξύλινο ἐξάρτημα τοῦ ἀργαλειοῦ, ὅπου μαζεύουν τὸ στημόνι.

ἄνδράλα ἢ, 1) ζάλη: *μοῦ ῥθι ἀνδράλα*, 2) ἀνακατωσούρα, ὀχλοβοή: *ἀνδράλα* στοῦ *χάν'*, *νιρὸ* στὰ *φασούλα*.

ἄνδραλάζουμι, 1) ζαλιζομαι: *ἀνδραλάστ'κα* κὶ *ἔπυσα*, 2) τὰ χάνω, δὲν μπορῶ νὰ συγκεντρωθῶ: *ἀνδραλάσκα* ἀπ' τοὺν *γόσμου*, *ἀνδραλάσκα* κὶ δὲ *μουρῶ* νὰ *μιλήσου*.

ἄνδρουμοίρ' τό, κληρονομιά τῆς συζύγου ἀπὸ τὴν περιουσία τοῦ ἄντρα της.

ἄντζα ἢ, τὸ σαρκῶδες μέρος τῆς κνήμης.

ἀνέσουστους ἐπίθ., 1) αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι σωστός, πλήρης, 2) αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε πρόωρα, 3) αὐτὸς ποὺ μὲ δυσκολία κρατιέται στὴ ζωή.

ἀνημβόρφα ἢ, 1) ἀδυναμία, 2) ἀδιαθεσία, *κακοκεφιά*.

ἀνήμβουρους ἐπίθ., 1) ἄρρωστος, ἄκεφος, 2) ἀδύνατος, αὐτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει μιὰ δουλειά ποὺ θέλει δύναμη.

ἀξέβγαλτους ἐπίθ., ἄβγαλτος, ἀπονήρευτος.

ἀξημέρουτους ἐπίθ., 1) ποὺ δὲν ξημερώνει: *ἀξημέρουτ' νύχτα* = *μακριὰ νύχτα*, 2) αὐτὸς ποὺ μακάρι νὰ μὴ ξημερωθεῖ: *ποῦ εἶσι, μῶρ' ἀξημέρουτ'*;

ἀπανουτχὸ ἐπίρρ., ἐπάνω, κατεπάνω: *μᾶς πέτ'χι ἀπανουτχὸ* στοῦ *φαί*.

ἀπίτ'κα ἐπίρρ., τὸ ἐπάνω κάτω, ἐπίκουπα.

ἄπλα ἢ, 1) ἴσιο μέρος 2) ἐπιρρηματ., ἀπλωτά: *ἄφ'κὶς* τὰ *πράματα ἄπλα*.

ἄπλάδα ἢ, ρηχὸ πιάτο ἀπὸ πορσελάνη.

ἄπλουθὰ ἢ, τόπος χωρὶς ἐμπόδια.

ἀπουκούμβ' τό, τελευταῖο στήριγμα, ὑλικὸ ἢ ἡθικόν.

ἀπουλ'σάνα ἢ, 1) μέρος στὸ ὅποιο ἀφήνουν ἐλεύθερα τὰ ζῶα γιὰ βοσκή: *πῆγα*

- τὰ πράματα στ' ἄπουλ' ὄωνα, 2) ἀφύλαχτο ἢ ἀπροστάτευτο μέρος: βρῆκι ἀπουλ' ὄωνα κι ἄλωντσι.
- ἀράδα ἢ, 1) σειρά, στίχος, γραμμὴ, 2) νόημα, 3) ἐπιρρηματ., τεχνικὸς ὄρος πού σημαίνει τὴν τοποθέτηση τῶν λιθαρῶν στὴ σειρά, σὲ ἰσόπαχες ζώνες: ἐχτ' σα τοὺν δοῖχον ἀράδα.
- ἀραδῶζου, 1) περυνὸ τὰ πράγματα ἓνα ἓνα στὴ σειρά: ἀραδῶζου τὰ πρόβατα στοῦ μοννουπάτ', 2) μιλιῶ ἀδιάκοπα.
- ἀρατα-πίρατα, στὴ φρ. γίνγαν ἀρατα-πίρατα = σκόρπισαν στὰ τέσσερα σημεῖα.
- ἀρατίζου, 1) ἀμτβ. σκορπίζω: ἀρατίσαν τὰ πρόβατα, 2) μετβ. σκορπῶ κι ἐγκαταλείπω: ἀράτ' σι τὰ πιθῶ τ'.
- ἀραχνος ἐπίθ., κακόντυχος, δυστυχημένος.
- ἀργέντσα ἢ, 1) ἐργένισσα, 2) παντρεμένη γυναίκα πού δὲ γέννησε ἀκόμη: ἔκαν κἀνα πιθὶ ἢ νύφ'; —δῶ, εἶνι ἀργέντσα ἀκόμα.
- ἀργιλῆς ὁ, κοπάδι ἀπὸ ἀσαμάρωτα ἀλογομούλαρα.
- ἀργιλίσους ἐπίθ., 1) αὐτὸς πού ἀνήκει στὸν ἀργιλέ, 2) τὸ ἀσαμάρωτο μουλάρι ἢ ἄλογο.
- ἀρμάτα ἢ, 1) ἡ καλὴ στολή, τὰ κοσμήματα καὶ τὰ στολιδία γενικῶς, 2) ἡ σειρά τῶν κουδουγιῶν καὶ τῶν κυπριῶν πού βάζου στὰ γιδοπρόβατα: κρέμασι 'ν ἀρμάτα στὰ γίδῶ καὶ ξικίντσι.
- ἀρματόνου, 1) στολίζω, ντύνω μὲ καλὰ ροῦχα, 2) κρεμῶ τὰ κυπροκούδουνα στὰ γιδοπρόβατα.
- ἀρμῶ ἢ, τὸ τουρσί (κραμβολάχανο, ντομάτες, πιπεριές στὴν ἄλλη.
- ἀρμῶζ' μους ὁ, τὸ ζουμι τῆς ἀρμῶς.
- ἀρόγαστους ἐπίθ., αὐτὸς πού δὲ μπῆκε σὲ ρόγα, δὲν ἀνέλαβε τὸ φύλαγμα προβάτων ἢ γιδιῶν: εἶνι κάμβουστ' τζουβαναραῖοι ἀρόγαστ'.
- ἀρπαλιῶ τὸ, οἱ κοπτῆρες τῶν φορτηγιῶν ζώων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὑπολογίζου τὴν ἡλικία τους.
- ἀρτ' μὴ ἢ, τὸ γέμισμα τῆς πίτας, τὰ καρυκεύματα τοῦ φαγητοῦ.
- ἄστι, ἐλάτε: ἄστι νὰ φύγουμι = μὴν κάθεστε, ξεκινᾶτε νὰ φύγουμι.
- ἀστουχᾶου, λησιμονῶ, μοῦ διαφεύγει κάτι: ἀστόχ' σα πού ταῖζ' εἶνι γουρητή.
- ἀστρέχα ἢ, 1) ἡ ἄκρη τῆς σκεπῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία τρέχου τὰ νερά, 2) τὸ μέρος ἀνάμεσα στὸν τοῖχο καὶ στὴ νοητὴ γραμμὴ πού χαράζου οἱ σταλαγματιές: ἡ ἀστρέχα εἶν' τ' σπιτχοῦ.
- ἄτσαλᾶ ἢ, 1) ὁ λεκές, ἡ λέρα, 2) ἡ ἀκαταστασία: αὐτὰ δὲν εἶνι νοικουκροῖό, εἶνι ἄτσαλές.
- ἄτσாலος ἐπίθ., 1) αὐτὸς πού κάνει τίς δουλειές του ἀπρόσεχτα, χωρὶς τάξη, αὐτὸς πού λερᾶνει, 2) λερωμένος, ἀκατάστατος, ἀπὸ δικὴ του εὐθύνη καὶ ἀφροντισιά.

ἀτσαλώνου, 1) λερώνω, κάνω κάτι ἀδέξια καὶ ἀπρόσεχτα, 2) χαλῶ τὴν ὁμορφία τῶν σχεδίων: ἰδῶ κέντ'σι ἢ μικρῇ κι τ' ἀτσάλουσι.

ἀφόνδας, ἀπὸ τότε πού.

ἀφῶσ'κους ἐπίθ., 1) ἄσχημος, 2) κακόψυχος, 3) δύσσομος.

ἀχάλαγος ἐπίθ., 1) ἀχάλαστος, 2) ἀνάποδος, κακορίζικος: ἔλα ἰδῶ, βρὲ ἀχάλαγος, λένε οἱ μάνες στὰ παιδιὰ, 3) ἄσχημος, ἀποκρουστικός: οἶδι, τοῦν ἀχάλαγος αὐτὸν θὰ πάρου ἄνδρα;

ἀχαμνὰ ἐπίρρ., ἄσχημα, δυσάρεστα: μοῦ ῥθι ἀχαμνὰ = λιποθύμησα: ὄνδας τ'ς εἶδα σ' αὐτὰ τὰ χάλια, μοῦ ῥθι ἀχαμνὰ = τοὺς λυπήθηκα.

ἀχαμναίνου, ἀδυνατίζω.

ἀχαμνὸς ἐπίθ., 1) ἀδύνατος, 2) κακός: φρ. ἀχαμνὸ νερὸ = νεροποντή.

ἀχουλονή ἢ, ἀχός, ὄχλοβοή.

ἀχπάν(ου) ἐπίρρ., ἐπάνω: ἔβαλα τὰ σταυρουγάννακα ἀχπάν' στοῦ σπίτ'.

ἀχπανουτχό, βλ. ἀπανουτχό.

ἄχτ' τό, γινάτι, πόθος ἐκδικήσεως.

ἄψ'χάου, λυποῦμαι: αὐτὸς δὲν ἄψ'χάει κανέναν, 2) τσιγγουνεύομαι: ρίξ' στὰ πράματα νὰ φᾶν καλά, μὴν ἄψ'χᾶς τοῦ χουρετῶ'.

ἄψῶνου, θυμώνω πολύ, ὀργίζομαι.

B

βάγα τά, ὁ κισσός.

βαδαλίξ' τό, τὰ κινητὰ πράματα τοῦ σπιτιοῦ: κἀκει τοῦ σπίτ' μ' ὄλου τοῦ βαδαλίξ'.

βαέν' τό, βαρέλι.

βαῖζου, γέροντ πρὸς τὸ ἓνα μέρος: βαῖζ' τοῦ μβλάδ' = γέροντ τὸ φορτίο του.

βαῖνᾶς ὁ, βαρελάς.

βαλμᾶς ὁ, βοσκὸς φορτηγῶν ζῶων.

βαλτάξ' τό, λασπερὸ μέρος πατημένο ἀπὸ ζῶα: μβήκαν τὰ πράματα στοῦ χουράφ' κι τό ῥᾶσαν ὄλου βαλτάξα = τὸ ζύμωσαν μὲ τὰ πόδια, ἄφησαν βαθιὰς πατημασιὰς.

βαλτακαργά ἢ, μεγάλη ἔκτασι λασπερή, ὅπου μπορεῖ νὰ βαλτώσει ζῶο (λέγεται κυρίως γιὰ λασπόδρομο): ἔχι τοῦ νοῦ σ' στὰ πράματα, γιὰτι αὐτοῦ εἶνι βαλτακαργά.

βαλτακῶνου, βουλιάζω σὲ λασπερὸ μέρος, βαλτώνω.

βανδάξ' τό, δεματάκι, συνήθως ἀπὸ μυρωδικὰ χόρτα: ἓνα βανδάξ' ῥίγαν' = ὅσο πιάνει τὸ χέρι.

βαρβάτους ἐπίθ., 1) μὴ εὐνοχισμένος, 2) αὐτὸς πού ἔχει πλοῦτο: βαρβάτους νοικουκῶρ'ς, 3) αὐτὸς πού κατέχει τὴ δουλειὰ του: βαρβάτους γιατρός.

βαρκίξ' ἀπρόσ., κρατᾶει νερὸ τὴ ἔδαφος, ἀναβρῦζει νερὸ καὶ μένει ἐκεῖ, δὲ

φεύγει, γιὰ νὰ σχηματίσει ρυάκι: θὰ κόψου ἓνα χανδάκ' στοῦ χουράφ' ποὺ βαρκίξ .

βαρκὸ τό, 1) μέρος ποὺ κρατᾷ νερὸ καὶ ἔχει χόρτα, 2) βάλτος, ἔλος.

βαρτανίκαβους ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀπὸ φυσικοῦ τοῦ ἀσυμμάζευτος, σβαρ-
νιάρης: ὅσου κι νὰ τοῦ σ'μαζώνου, αὐτὸ βαρτανίκαβου!

βαρτανίκας, ὁ ἀκατάστατος, ὄχι γιὰ τὸ ἄρέσει, ἀλλὰ γιὰ τὸ δὲν ἔχει τὰ μέτα
νὰ σουλουπωθεῖ.

βατεῦου, ζευγαρώνω (τὸ χρησιμοποιοῦν μόνο γιὰ τὶς γάτες καὶ τοὺς λαγούς).
βάτρα ἤ, σχιστολιθική βαθουλωτὴ πλάκα, τοποθετημένη στὸ τζάκι, γιὰ νὰ δέ-
χεται τὰ κάρβουνα καὶ τὴ φωτιά.

βιερέμ'κους (ἢ μιερέβ'κους) ἐπίθ., 1) ἑτεροβαρής: βιερέμ'κου φόρτουμα, τὸ φορ-
τίο ποὺ εἶναι πιὸ βαρὺ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, 2) στραβός, λοξός, παράγωνος:
οὐ τοῖχος εἶναι βιερέμ'κους ἢ μιερέβ'κους.

βιτούλ' τό, τὸ κατσίκι ἀπὸ 6 μηνῶν ὠς ἑνὸς ἔτους (μέχρι 6 μηνῶν λέγεται κα-
τσιάκ', μετὰ τὸ χρόνο μβλόρ', στὰ δύο τοῦ χρόνια στειρουπούλ' (-λα) καὶ
μετὰ γίδα ἢ τραῖ.

βλάγα ἢ, ὑγρασία καὶ συνεκτικότητα τοῦ ἐδάφους.

β'λάζου, 1) βελάζω, 2) φωνάζω ἀπὸ πόνο.

β'λάρ' τό, 1) τὸ ἔτοιμο γιὰ τὸν ἀργαλειὸ γνέμα, 2) τὸ ὑφασμένο καὶ μαζεμένο στὸ
ἀντὶ ὑφασμα.

βλυσιδ' τό, 1) πλοῦτος: ἀφόνδας πῆρα αὐτὴ τ'ν νύφ', μου 'φιρι βλυσιδ' στοῦ
σπίτ', 2) πλούσια παραγωγή: βλυσιδ' φέτους τὰ χουράφχα.

βούζαλου τό, φυτό, τὸ βούζι.

βουρίζου, βρίσκομαι στὸν καιρὸ τοῦ ὄργασμοῦ (λέγεται γιὰ τὰ θηλυκὰ γουρού-
νια).

βούρλα ἢ, ἀρρώστια τῶν γιδοπροβάτων (τὰ ζῶα ποὺ ἔχουν βούρλα τρέχουν σὰν
μεθυσμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ καὶ δὲν μποροῦν νὰ βαδίσουν σταθερά).

βουρλός ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ πάσχει ἀπὸ βούρλα, μουρλός.

βραδράζου, κοιμοῦμαι (λέγεται γιὰ τὰ ζῶα): βράδρασαν οἱ κότες (γιὰ τοὺς
ἀνθρώπους χρησιμοποιοῦν τὸ ρῆμα κοιμοῦμαι).

βραγκαλιάνου, κάνω θόρυβο.

βρονγαλον τό, ἀντικείμενο γιὰ πέταμα.

βρουνδαλίδα ἢ (καὶ βρουνδαλιά), 1) δυνατὸ χτύπημα, τίναγμα καταγῆς: τό 'δουκι
μὴ βρουνδαλίδα κάτ' = τὸν χτύπησε μὲ δύσμη κάτω, 2) γυροβολιά, σὰν
πρῶτη φάση γιὰ τέτοιο χτύπημα: τοὺν ἤφιρι μὴ βρουνδαλίδα.

B

βαβαλιάνου, ἐρεθίζω, ἀγκυλώνω τὸ μάτι.

δάβαλον τό, 1) μικρὸ ἀντικείμενο ποὺ μπαίνει στὸ μάτι: μ' μβῆκι ἓνα δάβαλον

- στον μᾶτ', 2) τὰ μικροπράγματα τοῦ σπιτιοῦ: *μάζιμι τὰ δάβαλα τ' κὶ τσακίσκι*.
- babás* ὁ, τὸ κάθετο δοκάρει τῆς στέγης ποῦ ἐνώνει τὶς *γρονδές* τοῦ ταβανιοῦ μὲ τὸν *καβαλάρη* τῆς σκεπῆς.
- babátσ'kous* ἐπίθ., γεροδεμένος, καλοταϊσμένος.
- bábuo* ἡ, 1) γριά, 2) ἡ ῥόκα τοῦ καλαμποκιοῦ, ποῦ δὲν εἶναι καλὰ ἀναπτυγμένη καὶ δὲν ἔχει σπυριά σ' ὅλες τὶς πλευρὰς (σὰν τὰ δόντια τῆς *bábous*), 3) ὁ ἄσκος τοῦ ἄνθρακα, ποῦ ἐμφανίζεται στὸ στέλεχος τοῦ καλαμποκιοῦ.
- bagladi* τό, 1) ὁ χώρος μεταξὺ ταβανιοῦ καὶ σκεπῆς: *ἔκρουσα τὰ πράγματα στοῦ bagladi*, 2) τὸ σουβαντιστὸ ταβάνι: *ἄλφα τοῦ bagladi μ' ἄσβέστ'.*
- bazbatéou*, πασπατεύω.
- bazdrabítisa* ἡ, ἐξόγκωμα στὸ δέρμα τοῦ χεριοῦ, σὰν κόμπος λεπτοῦ σχοινοῦ.
- baílánou*, κουράζομαι, μπαϊλντίζω: *baíltsa st' d'la símura*.
- baílδᾶ* ἡ, 1) ἀπώλεια δυνάμεων, 2) λιποθυμία.
- baír'* τό, νιάμα.
- bákakas* ὁ, βάτραχος.
- bákalu* τό, μεγάλη ἢ μικρὴ στρογγυλὴ πέτρα.
- bakát'* τό, οἰκόσιτο γιδοπρόβατο.
- bakatár'kous*, αὐτὸς ποῦ ἀνήκει σὲ κοπάδι ἀπὸ *bakátzha*, οἰκόσιτο γιδοπρόβατο.
- bakatár'z* ὁ, αὐτὸς ποῦ βόσκει τὰ *bakátzha*.
- bála* ἡ, 1) μέτωπο: *ἔχου ἕναν βόνου στ' bála*, 2) πλευρὰ τοίχου: *κοίλασι ἡ μηρουστ'νῆ ἡ bála*.
- bára* ἡ, βαθούλωμα γεμάτο νερό.
- basarádou*, συναντῶ, βρίσκω τυχαῖα.
- báθna* ἡ, τὸ καλὸ καὶ μεγάλο χωράφι.
- basiti* τό, νόθο παιδί.
- batalázou*, 1) μτβ. ἀφήνω ἀκαλλιέργητο ἕνα χωράφι, 2) ἀμτβ. γίνομαι ἄχρηστος, ρεμπελιάζω.
- batalíz'* τό, ἀκαλλιέργητο, παρατημένο χωράφι.
- bátisa* ἡ, 1) τὸ πέλμα τοῦ ποδιοῦ, 2) τὸ πλατὺ μέρος σιδερένιου ἐργαλείου: *φᾶγῶθ'κι ἡ bátisa ἀπ' τοῦ γυνί, κὶ θὰ τοῦ πάου στοῦ γύφτου νὰ τοῦ γουμίσ'.*
- bátisa* ἡ, μπάτσος.
- basaróp'ta* ἡ, λαχανόπιτα μὲ καλαμποκίσιο ἀλεύρι.
- bébi* τό, κόρη ὀφθαλμοῦ.
- biglíz'kous* ἐπίθ., ἀναθεματισμένος: λέγεται, συνήθως, σὰν κατάρα, στὰ ζῶα: *πουλὸ μὶ τυράντι τοῦ biglíz'koun, ὡοπον νὰ τοῦ βρῶ.*
- bizirónou* καὶ *bizirízou*, 1) βαριέμαι κάτι: *bizémissa, bariéthika mandíla nà kin-dō*, δημοτ., 2) μπουχτίζω: *κὶ κριάς νὰ τρώς κάθι μέρα, πάλι τοῦ bizirónās.*
- bikaēs* ὁ, τὸ χρέος.

βίμτσα ἡ, στενὸ ὑπόγειο χωρὶς παράθυρα.

βιράτ' τό, ὁ περάτης· ξύλινος μοχλὸς ποῦ ἀσφαλίζει τὴν πόρτα μπαίνοντας μέσα σὲ εἰδικὰ σκαμμένη τρύπα στὸν τοῖχο.

βιρικέτ' τό, καλὴ σοδειὰ στὰ σιτηρά.

βιρβίλ' τό, σφυριχτρα.

βιθιργά ἡ, σπηλιά, μέρος κάτω ἀπὸ μεγάλο βράχο ποῦ ἐξέχει.

βιτίζου, τελειώνω.

βλάνας ὁ, ψηλὸς καὶ γεροδεμένος ἄντρας.

βλατῶάζου, 1) βρίσκομαι ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ κάποιον, 2) συναντῶ κάποιον τυχαῖα.

βλέισ' ἐπίθ., 1) γυμνός, 2) ντυμένος μὲ λίγα ρούχα καὶ μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στῆθος καὶ τὴν κοιλιά.

βλέτσου ἡ, κοιλιά.

βλιγούρ' τό, πλιγούρι.

βλόnda ἐπίθ., γεμάτο ξέχειλα μὲ ὑγρό.

βλούδα ἡ, ἰλαρά, κοκκίνισμα τοῦ δέρματος κατὰ τόπους.

β'λουῶ' τό, 1) μπουλούκι: *πιρνοῦσαν οἱ κόσμ' β'λουῶα β'λουῶα*, 2) κοπάδι ζώων: *βρηῆκα ἓνα β'λουῶ' πιρδίικις*.

βόβαλου τό, ὁ καρπὸς τοῦ κέδρου.

βόδι τό, βλ. *βουδέτσ'*.

βόλα τά, σφυριά καλαμπόκι ποῦ βράζονται μὲ ὀλόκληρες ῥόκες καὶ λίγα σφυριά ἀπὸ φακή, φασόλια καὶ σιτάρι· τά βράζουν τὴν παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Ἀντρέα.

βόλ'κους ἐπίθ., μπόλικος, παραπανιστός: *νά μαζέψ' λίγου τοῦ ζ'νάφ', εἶνι βόλ'κου*.

βόντσα ἡ, μεγάλο πῆλινο ταψὶ γιὰ κολουῦρες, πίτες, ψωμιά, ποῦ τὸ φτιάχνουν οἱ γυναῖκες ζυμώνοντας πηλὸ μὲ τὰ πόδια.

βόσ'κους ἐπίθ., μπόσικος.

βούβαρους ὁ, 1) καρναβάλι: *τοὺν Ἀι-Βασίλ' γίνουμέστι βουβαραῖοι στοῦ χουεργό μ'*, 2) σκιαχτρο, μπαμπούλας: *ἔβαλα βούβαρου στοὺν γῆπου*, 3) ζωγραφιὰ στὸ βιβλίο: *διπ δὲ δγαβάζ' τοῦ πιδί, μονναχὰ τηραεῖ τ'ς βουβαραῖοι*.

βουβουκουτός ἐπίθ., παχουλός.

βουβουτίθους ἐπίθ., ἀπὸ μπομποτά.

βουγάζ' τό, 1) χαράδρα, 2) ἀέρας ποῦ ἔρχεται ἀπὸ χαράδρα.

βουδέτσ' τό, τὸ κεντρὶ τῆς μέλισσας, τῆς σφήμας ἢ ἄλλου ἐντόμου.

βουίλης, θηλ. *βουίλιτσα*, ψηλός.

βουῦκλα ἡ, ξύλινο δοχεῖο γιὰ νερὸ σὲ σχῆμα τύμπανου.

βούρας, θηλ. *βούρσα*, παλ καρὰς, δυνατός, ἀκατάβλητος.

βουρβουλώνουμ', δένω τὸ κεφαλομάντηλο, τυλίγοντας τὰ μαλλιά, τὰ πλάγια τοῦ προσώπου καὶ τὸ πηγούνι.

βουρνάου, χτυπῶ με τὰ κέρατα, κουτουλῶ: μὴ ξ' γώντς στοῦ βούδ', γὰτι βουρνάει.

βουτσέλα ἢ 1) δοχεῖο σὰν τὴν βούκλα, ἀλλὰ μικρότερο, 2) ξύλινο δοχεῖο νεροῦ σὲ σχῆμα ἑλλειπτικοῦ τύμπανου, ποὺ παίρνει δύο με τρία κιλά νερό.

βουτῶκα ἢ, ὄνομα ποῦ δίνεται σὲ ζῶο με κοντόχοντρο κεφάλι.

βουτῶκουτὸς ἐπίθ., 1) παχουλός: χέργα βουτῶκουτά, 2) ἀφράτος: ἐφάσα ἓνα φουμί βουτῶκουτὸ βουτῶκουτὸ.

βουχαβους ἐπίθ., χοντρός καὶ ἀδύναμος.

βραγαῖνὰ ἢ, δέντρο φυλλοβόλο, ἀγκαθερό, ποὺ παράγει μικροὺς κόκκινους καρπούς με δυὸ κουκούτσια. Οἱ καρποὶ του ἔχουν εὐχάριστη γεύση καὶ τρώγονται.

βρατί' μους, θηλ. βρατίμ'σα καὶ βρατίμσα, ἀδελφικός φίλος ἢ φίλη τοῦ γαμ-
προῦ, ποὺ ἔχουν τὸ γενικὸ πρόσταγμα στὴν τελετὴ τοῦ γάμου.

βρισίμ' τό, λεπτὸ μεταξωτὸ κορδόνι γιὰ κέντημα ἐνδυμασιῶν.

βρουστρωγάζου, βάζω τὸ δίμιτο στὰ βρασμένα βρουῦτιρα.

βρουῦτ.ρου τό, εἶδος ξινολάπατου ποὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ προβαφὴ μάλλινων ὑφαντῶν.

βρουουζούρ' τό, φασαρία, ἀναμπουμπούλα.

Γ

γαϊτάν' τό, μεταξωτὴ ἢ ἄλλου εἶδους ἐγχρωμὴ κλωστή, καὶ οἱ χρυσοκλωστὲς ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὸ κέντημα τῶν μάλλινων φορεμάτων.

γαλιζουμι, καθρεφτίζομαι.

γαννάκα τά, εἶδος ἀγριολουλουδιῶν.

γ'δούρα ἢ, κοπάδι ἀπὸ γίδια.

γέρος ὁ, παιδικὸ παιχνίδι.

γιδγὰ ἢ, τὸ δέρμα τῆς γίδας.

γινάτ' τό, πείσμα, θέληση γιὰ ἐκδίχηση. ἐχθρότητα: τοῦ πῆρι γινάτ' νὰ τοῦ
φκάσ' = τὸ ἔβαλε πείσμα.

γινατῶρ'ς ἐπίθ., πεισματάρης, αὐτὸς ποὺ πεισματῶνει εὐκολα.

γινατόνου, 1) ἀμτβ. θυμώνω, 2) μετβ. κάνω κάποιον νὰ πεισμῶσει, κάνω κά-
ποιον νὰ με ἐχθρεύεται.

γிரανάζου, 1) ἀμτβ. μελανάζω, 2) μετβ. κάνω μελανό: θὰ σ' γிரανάσου τοῦ
κορμί στον ξύλου.

γிரάθους ἐπίθ., μὀβ.

γλοῦπους ὁ, 1) τὸ στόμο τοῦ δοχείου: δέσι καλά τοῦ γλοῦπου ἀπ' τοῦ κουζίν',
2) τὸ στόμα τοῦ ἀνθρώπου: τὰ πέρασι ὅλα στον γλοῦπου.

γλουπώνου, 1) τρώγω με λαίμαργία, 2) ἀρπάζω κρυφὰ ξένα ἀντικείμενα, 3)
οἰκειοποιοῦμαι παράνομα.

γνέμα τό, κλωστή γνεσμένη σέ ρόκα ἢ σέ ἄλλο ἐργαλεῖο.

ῥόμα τό, 1) μεσημέρι, 2) μεσημεριανὸ φαγητό.

γούλ' ἢ, 1) τὸ στόμιο δοχείου: ἔσπασι ἢ γούλ' ἀπ' τ' στάμα, 2) τὸ στόμιο γε-
νικά.

ῥουματίζου, τρώω μεσημεριανό.

γούπατου τό, ὁ πάτος μιᾶς τρύπας στή γῆ ἢ μιᾶς κοιλάδας.

γούρῳασμα τό, οὐρλιασμα.

γούρῳέμι, κλαίω φωναχτά, μοιρολογῶ δυνατά: γούρῳέτι τοῦ σκ'λί = οὐρλιάζει
κλαψιάρικα· οἱ χωρικοὶ τὸ ἔχουν γιὰ κακὸ σημάδι καὶ γιὰ νὰ ἀποτρέψουν
τὸ κακὸ λένε: νὰ σκάεις κὶ νὰ φᾶς τοὺν ἀγά σ'.

γούρ'νουκούμασου τό, χοιροστάσιο.

γούρ'νοντσάρουχα τά, τσαρούχια ἀπὸ δέρμα γουρουνιοῦ.

γροίνου, ἀνοίγω τὸ μαλλὶ μὲ τὰ χέρια.

γρέξ' τό, τὸ μέρος ὅπου κοιμοῦνται τὸ βράδυ τὰ ζῶα: πῆγαν τὰ πρόβατα στοὺ
γρέξ'.

γρέξασμα τό, τὸ νὰ βάλεις τὰ πρόβατα στὸ γρέξ'.

γρέντζαβους ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ ἔχει γρέντζους.

γρέντζους ὁ, ἀνωμαλία, ἐξόγκωμα σὲ λεία ἐπιφάνεια.

γρηπίδα ἢ, 1) τὸ πέτρινο γείσωμα τῆς στέγης: ἔφτασάμαν στ' γρηπίδα, 2) οἱ
πλάκες ποὺ χρησιμεύουν γιὰ νὰ γίνεῖ ἡ γρηπίδα.

γριᾶζου, 1) βάζω τὰ ζῶα στὸ γρέξ' νὰ κοιμηθοῦν, 2) πιάνω μέρος γιὰ νὰ κοι-
μηθῶ.

γρινδιὰ ἢ, δοκάρι.

γρουμβούλ' τό, 1) σβωλάρι: μὴ ρίχτς τ' ἀλεύρ' στοὺ ζιστό τοῦ νιρό, γατί μα-
ζεούνδι γρουμβούλα, 2) σφαιρικὰ ἐξογκώματα στὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἢ
τῶν ζῶων: χτύπ'σα τοῦ κιφάλ' κὶ γίνγαν γρουμβούλα.

G

γαβλόρκαβους ἐπίθ., τυφλὸς ἀπὸ γεννησιμοῦ.

γαβλόρ'κους ἐπίθ., τυφλός.

γαβλόρ'ς ἐπίθ., τυφλός.

γαγαράτζα ἢ, τὸ περιττωμα τῆς προβατίνας καὶ γίδας.

γαζέπ' τό, 1) θύελλα: ρίχν' ὄξου γαζέπ' = βρέχει μὲ τὸ τουλούμι, 2) πληθός:
μαζώχκαν ἕνα γαζέπ' δλές.

γαλαματάου, ἀνοίγω τὰ μάτια πολὺ: οὔι, πῶς γαλαματαίει τὰ μάτζα, σὰν
βρονκόλακας.

γαλαμάτκαβους ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ ἀπὸ φυσικοῦ του ἔχει τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα.

γαλαμάτ'κους ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ σὰν κύριο χαρακτηριστικὸ ἔχει τὰ ὀρθάνοιχτα
μάτια.

γαλαμάτ'ς ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ ἀνοίγει πολὺ τὰ μάτια του.

γαλγότσα ἐπίρρ., πάνω στὶς πλάτες: τὸν ἤφιχα ἴσαμ' ἰδῶ γαλγότσα.

γαλίζου, ἀνοίγω τὰ μάτια, γουρλώνω τὰ μάτια: τήρα πῶς γαλίζ' τὰ μάτχα
γάλ'σι τὰ μάτχα τοῦ πιδι ἀπ' τοῦ κλάμα = τὰ γύρισε πρὸς τὰ πίσω.

γαῖάζου, 1) ὑποφέρω ἀπὸ τὴν πείνα: γάῖαξα τ'ς πείνας, 2) σκάω στὸ κλάμα:
γάῖαξι τοῦ πιδι.

γάτ'εγα ἢ, κονδυλόρριζο φυτὸ ποὺ μοιάζει μὲ τὸν ἄγριο κρόκο· ὁ κόνδυλος, μικρὸς σὰν φουντούκι, τρώγεται ὠμός.

γέμ' τό, τὸ χαλινάρι.

γίζα ἢ, μυζήθρα, οὖρδα.

γιζέρογα τά, ἄσκοπο τριγύρισμα ἐδῶ κι ἐκεῖ.

γιζιρίζου καὶ γιζιριάνου, τριγυρνῶ: οὔρι, γιζέρα ὄλου τοῦ δουῆ, μῶρ' Ἀρ'στει-
δη μου, δημοτ.

γίογυλας ὁ, λάρυγγας.

γισέμ' τό, ὁ τράγος ποὺ τραβάει μπροστὰ τὸ κοπάδι.

γλαβανῆ ἢ, 1) καταπαχτὴ στὸ πάτωμα ἢ στὸ ταβάνι, 2) εἶδος συγκαθιστοῦ χοροῦ.

γλαφάλμα τό, τὸ γαύγισμα.

γλαφαλῆνου, γαυγίζω: γὰ τήρα πῆλὸν γλαφαλῆνει τοῦ σκ'λί.

γλιδάτσα ἢ, χλαμπάτσα.

γλιδατσάρ'κους ἐπίθ., 1) αὐτὸς ποὺ ἔπαθε γλιδάτσα, 2) μεταφ. ἀσθενικός, κα-
χεκτικός.

γόλλους ἐπίθ., γυμνός, χωρὶς τρίχωμα, χωρὶς δάσος (περιοχή).

γόρτσου τό, ἄγριο ἀχλάδι (λέγεται καὶ ἀγρόγουρτσου).

γότησα ἐπίρρ., βλ. γαλγότσα.

γούβα ἢ, γούβα.

γουβουτὸς ἐπίθ., γουβωτὸς: γουβουτὸ πῆχάτου.

γουνλίτσο τό, ξύλινο δόκανο γιὰ κουνάβια (κορμὸς δέντρου σκαμμένος σὰ σκά-
φη, μὲ τρύπα στὸ ἓνα μέρος καὶ μὲ πρόσθετο σανίδωμα ἀπὸ τὸ πάνω μέρος).

γουνάλημα τό (καὶ γουνάλ'σμα), τὸ γαργάλισμα.

γουνδαλῆνου (παθ. γουνδαλέμι), γαργαλῶ.

γουλαδάνου, 1) ψευτοπλένω, 2) ἀνακατώνω καὶ λερώνω ὑγρὰ μὲ τὰ χέρια.

γουλανάρκαβους ἐπίθ., 1) κατάγυμνος, 2) αὐτὸς ποὺ τοῦ ἀρέσει νὰ γυρίζει γυ-
μνός.

γουλανάρ'κους ἐπίθ., γυμνός, ἔχι ἕμωσ ἀπὸ δική του πρωτοβουλία: τί τοῦ ἀπόλ'-
κὺς τοῦ πιδι γουλανάρ'κου.

γουλουφίτ'κους ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ μοιάζει μὲ φαλακρό: τί τοῦ κούριψις ἔτο' τοῦ
πιδι κι τό' φῆσας γουλουφίτ'κου διπ = ...σὰν νὰ εἶναι φαλακρό.

γουλουφίτ'ς ἐπίθ., φαλακρός.

γουρηδάτσο τό, μαστίγιο, κουρμπάτσι.

γουρηδάν' τό, 1) τὸ κάθε στολίδι ποὺ μπαίνει στὸ λαμό, 2) τὸ χαϊμαλί.

- γουρτσά ἢ, ἀγριαπιδιά (ἀγρουγουρτσά, κουνδουγουρτσά).
 γουδουκέφαλος ἐπίθ., αὐτὸς ποῦ δὲ φορᾷ τίποτε στὸ κεφάλι του.
 γουδταρίτσα ἢ, σαύρα.
 γούδταρους ὁ, 1) μεγάλη σαύρα, στὴ φράση: *γίγχι ἀπ' τοῦ γινάτ' γούδταρους*
 = πρασίνισε ἀπ' τὸ κακὸ του.
 γουτζουβέλ τό, τὸ κουτσοῦβελο.
 γουτζούν' τό, τὸ γουρουνόπουλο.
 γουτζούνα ἢ, τὸ θηλυκὸ γουρουνόπουλο.
 γουτζουνάρ' τό, τὸ μαχειρεμένο πόδι τοῦ κοτόπουλου: *σφάξι κάνα πιτ'νάω',
 νὰ φᾶμι κάνα γουτζουνάρ'.*
 γουφὸς ὁ (πληθ. γουφά), γοφός: *μι πουνᾶν τὰ γουφά* = με πονᾷ ἢ μέση γύρω
 ἀπὸ τὰ νεφρά.
 γουχάου, βήχω (ὄνοματοποιία).
 γούχ'μα τό, βήξιμο.
 γραβατσώνουμι, ἀρπάζομαι καὶ σκαρφαλώνω με τὰ νύχια, πιάνομαι με τὰ νύ-
 χια ἀπὸ κάπου: *γραβατσώθ'κι στ' μάνα τ' κι δὲν ξιχουρίζουνᾶν.*
 γριθούρ' τό, ξύλινο δοχεῖο ἀπὸ μονοκόμματο κορμὸ δέντρου, ἀφοῦ ἀφαιρέθηκε
 τὸ ἔσωτερικὸ του, ὥστε νὰ πάρει σχῆμα καδιοῦ.
 γριμός, στὴ φράση: *τί γριμό* = τί στὸ καλὸ.
 γριμότσαβους ἐπίθ., αὐτὸς ποῦ ψάχνει ἐδῶ κι ἐκεῖ νὰ βρεῖ κάτι καλὸ νὰ φάει:
ἔχου μᾶ γάτα γριμότσαβ'.
 γριμούρ' τό, 1) ὁ γκρεμός, 2) ἀπότομη πλαγιά, 3) τόπος ἀδιάβατος λόγω ἀπό-
 τομης κλίσης τοῦ ἐδάφους.
 γριμουτσά ἢ, 1) τὸ καλὸ φαγητό, 2) τὸ κρυμμένο, τὸ φυλαγμένο φαγώσιμο,
 3) ἡ λειχουδιά.
 γριμουτσέβου, 1) ψάχνω νὰ βρῶ καλὸ κρυμμένο φαγητό, 2) βρίσκω καὶ τρώγω
 τὸ κρυμμένο φαγητό.
 γριτζα ἢ, φιλονεικία, φαγωμάρα.
 γριτζαβους ἐπίθ., 1) γκρινιάρης, 2) ἐριστικὸς τύπος.
 γριτζάλαβους ἐπίθ., 1) αὐτὸς ποῦ τοῦ ἀρέσει ἡ γκρινία, 2) αὐτὸς ποῦ ἀγαπάει
 τὴ φιλονεικία.
 γριτζέπ' τό, 1) στραβόξυλο, 2) κορμὸς με πολλὰ στραβά κλωνάρια.
 γυλισταρᾶ ἢ, 1) τὸ μέρος ὅπου κυλιοῦνται, γιὰ νὰ ζυστοῦν, τὰ ζῶα, 2) ἐκεῖ
 ὅπου κυλιοῦνται παίζοντας τὰ παιδιὰ.
 γυλᾶνου, κατρακυλῶ κάποιον ἀντικείμενο.
 γυλ'σμα τό, τὸ κατρακύλισμα.

Δ

- δαυγάζου, δαγκώνω.
 δῆβα ἢ, πέρασμα, δρόμος πολυσύχναστος.

δγάλαζ' ἀπρόσ., ἀστράφτει στο βάθος τοῦ ὀρίζοντα, χωρὶς νὰ ἀκούγεται βροντή:
δγάλαζ' κατ' τὸν ἥλιον, θά 'χοῦμι βρογχή.

δγάργυρους ὁ, ὑδράργυρος: ποῦ 'ν' τὰ κλιμμένα, δγάργυρους γίνεσαν = σκόρπισαν, ἐξαφανίστηκαν.

δείλα ἢ, λιποθυμία, ἀπώλεια δυνάμεων: μοῦ 'ρθι δείλα ἀτ' τ' μ βείνα.

δειλάζου, 1) φοβοῦμαι, δὲν τολμῶ, 2) λιποθυμῶ: δείλασα τ'ς πείνας.

δέσ' ἢ, τὸ φράγμα, συνήθως πρόχειρο, ποὺ κάνουν στο ρέμα ἢ στο ποτάμι, γιὰ νὰ διοχετεύσουν τὸ νερὸ στο αὐλάκι γιὰ πότισμα ἢ γιὰ νὰ κινήσουν τὸ νερόμυλο: κόπ'κι ἢ δέσ' κι δὲν ἔχ' οὐ μύλους μωρό.

διματ'κό τό, 1) τὸ βριζάχυρο ποὺ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ δέσουν τὰ δεμάτια τοῦ σιταριοῦ, 2) ἡ πλεξούδα ἀπὸ βριζάχυρο μὲ τὴν ὁποία δένουν τὰ δεμάτια.

δίμ(π)του τό, τὸ δίμιτο, ὕφασμα μάλλινο φτιαγμένο στο λαϊκὸ ἀργαλεῖο γιὰ σακάκια, παντελόνια καὶ τσιποῦνες.

διμ(π)τίσους ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ γίνεται ἀπὸ δίμιτο.

διπλάρωνον, 1) πηγάνω στο πλάι, πλησιάζω κάποιον δῆθεν φιλικά, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ἔχω ἄλλο σκοπὸ, 2) ξαπλώνω κάποιον κάτω: διπλάρουσα ἓνα δένδρον κι ἔφρασα τόσα φουρτώματα ξύλα, 3) δέρνω: τὸν διπλάρουσι καλὰ μὲ τ'ν γλίτσα.

διχάλα ἢ, 1) τὸ σχῆμα V ποὺ σχηματίζουν δυὸ κλωνάρια δέντρου ἢ ξύλου, ραβδί μὲ σχῆμα V στο ἓνα ἄκρο του, 2) μεταφ. ὁ μακροπόδαρος.

διχάλα τά, σκέλη τῆς διχάλας.

διχάλομα τό, τὸ ἄνοιγμα ἀνάμεσα στὰ διχάλια.

δόγα ἢ, στενόμακρη σανίδα βαρελιοῦ, κάδου ἢ καρδαριοῦ.

δουκοῦμι, θυμοῦμαι.

δουλιφτάρ'κους ἐπίθ., ἐργατικός.

δουνδζά ἢ, 1) τὸ σημάδι ποὺ ἀφήνει τὸ δόντι στὶς σάρκες, 2) ἐσοχή στὴν κόψη κοφτεροῦ ὄργανου: χτύπ'σα τοῦ ταικοῦ' σὶ καρφὶ κι τό 'κανα ἔλου δουνδζές.

δουνδούρα ἢ, τὸ δόντι τραπεζίτης.

δρανζώνουμι, 1) δαγκώνουμι: κατάλαβα τοῦ λάθους μ' κι δρανζώθ'κα, 2) πονῶ ἐσωτερικά (ψυχικά καὶ σωματικά): κήγκα, δρανζώθ'κα στὰ χαμένα = πόνεσα ψυχικά στὰ χαμένα.

δυχατέρα ἢ, θυγατέρα.

D

δαβρανδάου καὶ δαβρανδίζου, ζωηρεῦω: ἐφοῖ καλὰ κι δαβράντισι.

δαβάκ' τό, δίσκος, δίσκος γιὰ κέρασμα.

δαβάν' τό, δοκάρη πιὸ χοντρὸ ἀπὸ τίς ρωινδές, ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ τίς στηρίζει.

δαῖανδάνου, ὑποφέρω, ὑπομένω κάτι: *μιγάλου κακὸ μὶ βοῆκι, δὲ μπουρῶ νὰ τοῦ δαῖανδήσου.*

δαλδάνου, παίρνω ἀπόφαση καὶ ὀρμῶ, ἐπιτίθεμαι χωρὶς νὰ λογαριάζω τὸν κίνδυνο.

δάμ ἐπίρρ., ἀνοιχτὸ πέρα γιὰ πέρα: *ἔχου τοῦ σπὶτ' δάμ.*

δαμάρ' τό, 1) λατομεῖο, 2) ράτσα.

δαραβέρ' τό, 1) ἐμπορικὴ συναλλαγὴ, 2) θόρυβος: *τί δαραβέρ' εἶνι αὐτό, 3) στὸν πληθ., φασαρίες: ἔχ' δαραβέρ'γα οὐ καημένους.*

δάρτ' ἦ, τὸ κατακάθι ἀπὸ ξένες οὐσίες, μετὰ τὸ λειώσιμο τοῦ βούτυρου.

δ' βάρ' τό, 1) τοῖχος, 2) κουτός.

δὲ ἐπιφ., 1) τὸ κοινὸ ἐπιφ. ντέ, 2) ἐμπρός: *δὲ δέ, Κίτθου.*

δέρτ' τό, καημός.

δέφ' τό, ντέφι.

δίνγα, φίσκα: *ἤφιρα ἓνα σακούλ' δίνγα κάχτις.*

διρλίξ' τό, φαγητὸ πού δίνεται μὲ τὸ ζόρι ἢ πού τρώγεται μὲ πίκρα.

διρλικώνου, τρώω χωρὶς διάθεση.

δίπ ἐπίρρ., 1) καθόλου, 2) πέρα γιὰ πέρα.

δίτσα, γεμάτο πέρα γιὰ πέρα.

διτσκόνου, 1) γεμίζω καλὰ καλὰ ἓνα δοχεῖο, 2) τρώω ὑπερβολικά.

δόσα ἦ, ἀτίθαση γυναίκα, ἀντρογυναίκα.

δότσα ἦ, κουκουνάρι τοῦ πεύκου ἢ τοῦ ἔλατου.

δουσέξ' τό, στρῶμα.

δράβαλα τά, φασαρίες, περιπλοκές.

δραγατ'λίξ τό, τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀγροφύλακα: *τ' ἀρέσ' αὐτ'νοῦ τοῦ δραγατ'λίξ'.*

δραγατ'ς ὁ, ἀγροφύλακας.

δραγατ'χάτ'κου τό, ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἀγροφύλακα.

δρομόν' τό, 1) δερμόνι, 2) μεταφ. χιλιοτρυπημένο: *ἐφ'ἄκας τοῦ πανδιλόν' δρομόν'.*

δρομονίζου, δερμονίζω (πρῶτα *δρομονίζου* τὸ σιτάρι, γιὰ νὰ ἀφαιρέσουν τὰ χοντρά σκύβαλα, καὶ μετὰ τὸ κοσκινίζουν γιὰ τὰ ψιλὰ).

E

ἔξους ὁ, σκαντζόχοιρος.

ἔκα, 1) στάσου: *ἔκα, δέ, ἔκα κὶ νὰ δεῖς, ἀπειλή, 2) πήγαινε καὶ στάσου: ἔκα παρέξ'.*

ἐνγαστ ἐπίρρ., ἐπίτηδες: *τό 'κανὶς ἐνγαστ αὐτό.*

ἐνγαστ'χάρ'κους ἐπίθ., ταιριαστός, κατάλληλος: *ἔκονφα ἓνα σι'λάρ' ἐνγαστ'χάρ'κου ῥὰ τσαλί.*

ἐργους ὁ, 1) καθορισμένη λουρίδα χωραφιοῦ, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ

τελειώνει στο άλλο, 2) μεταφ. κακή πράξη: τὸν ἔβγαλι τὸν ἔργου πέρα = τὸ ἔκανε τὸ κακό.

ἔχους τό, οικονομική κατάσταση, κτηματική περιουσία.

Z

ζάβα ή, συρμάτινο πιάστρο ἐνδυμάτων· ἀποτελεῖται ἀπὸ δυὸ μέρη: σιρὰ καὶ θηλ' ἀά.

ζαβόνου, κουμπώνω τὸ ἔνδυμα μὲ ζάβα: ζάβουσι τὸν φουστάν'.

ζάβα ή, βάτραχος.

ζάβαβους ἐπίθ., πλαδαρός.

ζαβὶ τό, μικρὸς σιδερένιος μοχλὸς ποὺ ἀσφαλίζει τὶς πόρτες.

ζαγάρ' τό, λαγωνικό.

ζαγαργάζου, 1) τρέμω ἀπὸ τὸ κρύο σὰν ζαγάρι: τί ζαγαργάζεις; 2) περιφέρομαι ἐδῶ κι ἐκεῖ: τί δ' ἴα κἀν' τώρα τοῦ πιδί σ'; —τίπ' τα, ἔτσ' ζαγαργάζ', 3) πολυσυχνάζω κάπου: ἰκεὶ ζαγαργάζ' ἔμερα κὶ νύχτα.

ζακαθάρ' ἐπίθ., 1) τὸ πειραχτήρι, 2) ὁ ἀεικίνητος.

ζακαθέμι, κουνιέμαι συνεχῶς πέρα δῶθε.

ζακόν' τό, 1) ἐπάγγελμα: αὐτὸ εἶνι τοῦ ζακόν' μ', 2) ἐλάττωμα: κακὸ ζακόν' εἶς, ὠρὲ πιδί, 3) ἔθιμο: κακὸ ζακόν' ποὺ τό 'χιτι ἴσεις οἱ Ζαγουρίδης.

ζαλίχ' τό, τὸ φόρτωμα, τὸ βάρος ποὺ μπορεῖ καὶ παίρνει ἕνας ἄνθρωπος στὴν πλάτη του: ἕνα ζαλίχ' ξύλα (δυὸ ζαλίχα = μία μιρῶά, δυὸ μιρῶές = ἕνα φόρτωμα = 100 κιλά περίπου).

ζαλικώνου, 1) φορτώνω κάποιον, 2) δένω τὸ φορτίο μὲ τριχιά στὶς πλάτες κάποιου.

ζαμάνα τά, πολλὰ χρόνια: νὰ ζήεις χρόνα κὶ ζαμάνα.

ζαμναργά ή, 1) γυνίκα μεγάλη στὴν ἡλικία, 2) γεροντοκόρη, 3) χοντρογυναίκα.

ζαβούνα ή, ἀρρώστια ποὺ ἡ διάγνωσή της εἶναι δύσκολη, κακοδιαθεσία, γρίπη.

ζαβούν' κους ἐπίθ., φιλάσθενος, κακοδιάθετος, μὲ ὄψη ποὺ φανερώνει ἀρρώστια.

ζάντζα ή, 1) ἐλάττωμα, 2) ἀπότομη ἢ ἄκαιρη ἀντίδραση.

ζαντζάρ' κους ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ ἔχει ζάντζα : μὴ ξ' γόντς στοῦ μβλάρ', εἶνι ζαντζάρ' κου.

ζάπ' τό, στὴ φρ. κάνου ζάπ' = δαμάζω, ἡμερώνω.

ζαπώνου, ἀρπάζω καὶ κατακρατῶ κάτι μὲ τὸ ἔτσι θέλω: αὐτὸ τοῦ χουράφ' τοῦ ζάπουσι ἀπὸ τοῦ κοινουτ' κό.

ζάρα ή, ἀναμμένο κάρβουνο.

ζαράλ' τό, ἐλάττωμα, ράγισμα, ζημία.

ζαραλίτ' κους ἐπίθ., ἐλαττωματικός, ραγισμένος.

ζαρίζου, κατακαίω, κάνω κάτι κόκκινο σὰν ἀναμμένο κάρβουνο.

ζάρκουσ ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ ἔχει τὸ χροῶμα τῆς ἐπιδερμίδας, κρεατῆς: ἀγόρασα τοὺ ζάρκου τοὺ μβλάρ' ἢ λ. δίνεται συνήθως σὰν ὄνομα στὰ ζῶα.

ζαριλάτου καὶ ζαριλάτίζου, κάνω μιὰ ὁμάδα ἀνθρώπων ἢ ζώων νὰ σκορπίσει ἔντρομη: μβῆκι στοὺ κοπιὰδ' κὶ ζαριλάτ'σι τὰ πρόβατα.

ζαρέτ' τό, τὸ πλοῦσιο δεῖπνο ποὺ προσφέρεται μετὰ τὸ τέλος μιᾶς σημαντικῆς ἐργασίας (π.χ. χτίσιμο σπιτιοῦ, συγκομιδὴ δημητριακῶν κ.ἄ.).

ζάφτου, πίνω: ζάφτ' κάθι μέρα ροκῆ.

ζαχιῶς ὁ, φυτικῆς ζωοτροφές.

ζ'γούρ' τό καὶ ζ'γούρα ἢ, χροιάτικο ἀρνί.

ζγαρνάου, 1) σκαλιζώ: μὴ τὰ ζγαρνᾶς αὐτά, 2) ξεψαχνίζω: τί ζγαρνᾶς αὐτοῦ; ζγορουβάλ' τό, σβῶλος ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ ἀλεύρι ἢ ἄλλη σκόνη, ποὺ δὲ διαλύθηκα καλὰ στὸ νερό: ἀνακάτουσι καλὰ τοὺ ἀλεύρ' μὶ τὰ χέργα σ', νὰ μὴ μνήσκον ζγορουβάλα.

ζγραβῆα ἢ, σκορπιός.

ζγρουβός, καμπούρης, στραβόκορμος.

ζέριζιλα τά, μικρὰ ἄσπρα δαμάσκηνα.

ζβουδίζουμι, σκοντάφτω.

ζινγι τό, ἀναβατήρας, σπιρούνη: στέκιτι στοὺ ζινγι = εἶναι ἔτοιμος.

ζουδαβράζου, ἀδυνατίζω: διπ ζουδαβράσι αὐτὸ τ' ἀρνί.

ζούδαβουσ ἐπίθ., ἀδύνατος, μαραζωμένος.

ζουλάου, ζουλιῶ.

ζουλούμ' τό, ζημία ποὺ γίνεται θεληματικά, ἐπίτηδες.

ζουλουμῆρ' ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ κάνει σκόπιμα ζημιές.

ζούγκα ἢ, τὸ καρούμπαλο, πρήξιμο ἀπὸ χτύπημα: ποῦ χτύπ'σις κὶ σ'κώθ'κὶ ζούγκα στοὺ κηφάλ';

ζουναδύβουλου τό, 1) γάιδαρὸς, 2) μεταφ. κουτῆς, ἀδιάντροπος, ἀδιάφορος ἄνθρωπος.

ζουριζου, βλ. ζαριζου.

ζούσκα ἢ, δοθιῆνας, καλόγηρος: ἐβγαλα μὲν ζούσκα στοὺ λιμό.

ζούτσα ἢ, τὸ κατακάθι τῶν ὑγρῶν: ζούτσα τοῦ λαδῆου.

ζίφτου, ζουπιῶ.

Η

ἡδυσμα τό, κάθε πολλὸ ὁμορφὸ ἀντικείμενο: ἀγόρασα ἓνα μαστραπά, ἡδυσμα. ἡσκνα ἢ, ἡσκα.

Θ

θάροου ἐπίρρ., 1) ἴσως, 2) μὴ τυχόν: θάροου πάει στοὺ παζάρ' οὐ βάρθας; θέριμ' ἢ, πυρετὸς (στὸν πληθ. θέριμς), ἐλονοσία.

θηλῶκος ἐπίθ., θηλυκός.

θιλουσά ἢ, τὸ θολὸ νερὸ ποῦ κατεβάζουν τὰ ποτάμια καὶ οἱ χεῖμαρροι μετὰ τὴ βροχή.

θιουτῶκος ἐπίθ., τοῦ Θεοῦ: δὲν ἀπόχτισι κανὰ πιδί: τί νὰ γίν', αὐτὰ εἶνι θιουτῶκα πράγματα.

θιρμαίνουμι, 1) ἔχω ἔλνοσσία, πυρετό, 2) εἶμαι ἀνήσυχος γιὰ τὴν ἐκβαση μιᾶς ὑποθέσεως, ἢ ἀπὸ τὴν παρουσία προσώπων.

θιρμαδὰ ἢ, ὁ πυρετός, ἢ ἔλνοσσία.

θιρμουχόρτ' τό, χόρτο ποῦ τὸ ἀφέψημά του πίνεται σὰν ἀντιπυρετικὸ (λέγεται καὶ θιρμουβότανου).

Θιωτῆς ὁ, Αὐγουστος.

θκό μ', θκό σ', θκό τ': δικό μου, δικό σου, δικό του.

θ'λόγ' τό, 1) κουμπότρυπα, 2) οἱ βελονιές μὲ τὶς ὁποῖες «πιάνουν» τὰ φορέματα, ὅταν δὲν ἔχουν κουμπιά: φέρι νὰ σ' πιράσου ἕνα θ'λόγ' στοῦ πονκάμ' σου, νὰ μὴ σ' φαίνονδι τὰ στήθγα σ'.

θ'λκάνου, κουμπώνω.

θραφιὸς ἐπίθ. (γιὰ φυτὰ), 1) αὐτὸς ποῦ σπάει εὐκολα, 2) αὐτὸς ποῦ ἀναπτύσσεται γρήγορα, 3) δροσάτος.

θρουοστόμ' τό, τὰ ἀγκωνάρια ποῦ τοποθετοῦνται γιὰ νὰ γίνει τὸ πλαίσιο τῆς ἐξωτερικῆς θύρας τῆς οἰκοδομῆς: πιλέκα τα καλὰ αὐτὰ τὰ ἀνγουνάργα, γατὶ θὰ μβοῦν θρουοστόμ'να.

θζάμα τό, θαῦμα.

θζαμαίνουμι, ἀπορῶ, θαυμάζω: κὶ ἰγὼ θζαμαίνουμι πῶς τό'κανι αὐτό.

I

ιβρέτ' τό, φόβος: πῆρα ἰβρέτ' ἀπ' αὐτόν.

ιδγάζου, διάζομαι.

ιδγάσμα τό, διάσιμο.

ιδγάστρα ἢ, 1) ἡ γυναικία ποῦ διάζεται, 2) ἡ σανίδα μὲ τὶς τρύπες ποῦ περνοῦν τὰ γνέματα γιὰ νὰ τὰ ιδγάσουν.

ιλάτσ' τό, 1) γιαιτρικό, 2) θεραπεία: κάνι μ' κἀνα ἰλάτσ' στ' ἀπτι ποῦ μὲ πουνάει. ἰπουρ'κὸ τό, τὸ καρποφόρο δέντρο.

K

καβάτ'κους ἐπίθ., ὀγκώδης: εἶνι καβάτ'κου φόρτουμα.

καζάκα ἢ, μικρὸ σανιδένιο φορεῖο, γιὰ νὰ μεταφέρουν πέτρες, χώματα, κοπριά, σὲ κοντινὲς ἀποστάσεις.

καζαῖνά ἢ, 1) τὸ μέρος ὅπου ἀνάβουν φωτιά, γιὰ νὰ βάλουν τὸ καζάνι ἐπάνω: ἀναφα

φουτχά σ'ν γαζαθά, 2) τὸ περιεχόμενον ἑνὸς καζανιοῦ σὰν μέτρο: *ἐβρασα μὴ καζαθά γίζα.*

καθαρίζου, 1) καθαρίζω, 2) ἀφαιρῶ τοὺς ὄρχεις ἀπὸ τὰ ἄλογα καὶ τὰ σκυλιὰ· γιὰ τὰ ἄλλα ζῶα γρησιμοποιοῦν τις λέξεις *μουνουχίζου, τθουκαλινάου.*

καῖπ', στή φρ. γίνομαι καῖπ' = ἐξαφανίζομαι.

καῖπζώνου, ἐξαφανίζω.

κακά ἐπίρρ., ἄσχημα, βαριά: *εἶνι ἄρρουστους κακά.*

κάκα τά, ἐχθρότητα: τοῦ 'πα τ'ν ἀλήθχα κι μ' ἐπῆσαι κάκα' ἢ φρ. μ' αὐτόν *ἔχουμι κάκα* = δὲ μιλιόμαστε.

κάκου ἢ, θεία: *κάκου Ν' κόλινα.*

καζώνου, 1) πεισιμῶν, 2) μοῦ κακοφαίνεται: *μὴ καζώντς ποὺ σ' λέου τ'ν ἀλήθχα.*

καλαβαλίξ' τό, 1) πλῆθος ἀνθρώπων: *καλαβαλίξ' στοὺ χάν', νερὸ στὰ φασούλα,* 2) τὰ ὑπάρχοντα τοῦ σπιτιοῦ.

καλαμίδ' τό, 1) τὸ κόκαλο τῆς κνήμης, 2) ἡ βέργα ποὺ βάζουσι ἀνάμεσα στὸ στημόνι τοῦ ἀργαλειοῦ.

καλέις (καλέθου, κάλιθου), ζῶο ποὺ ἔχει ἄσπρο κεφάλι μὲ μαῦρες λουρίδες ἢ βοῦλες.

καλέμ' τό, πλατιά σμίλη μὲ τὴν ὁποία πελεκοῦν τις πέτρες.

καλιμνά ἢ, 1) χαραξιά ποὺ γίνεται μὲ καλέμι, 2) λωρίδα σμιλεμένη μὲ καλέμι γύρω γύρω στὴν πέτρα.

καλικάν' τό, ἡ τριγωνικὴ μετόπη τοῦ οἰκοδομῆς.

καμέτ τό, χαλασμός: *σώπα, καμημένι, ἦφιρις τοῦ καμέτ.*

καμ'ζέλα ἢ, εἶδος γιλέκου ποὺ κουμπώνει στὸ πλάι, κοντὰ στὴ μασχάλη.

καμώνουμι, 1) προσποιοῦμαι, 2) ἐπιχειρῶ: *καμώθ' κι νὰ μὴ χτυπήσ'.*

καναβός ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ ἔχει τὸ χρῶμα τοῦ καναβιοῦ.

κανγέλα τά, 1) μαϊάνδροι: οὐ δρόμους κάν' *κανγέλα,* 2) ζικζακωτὸ βάδισμα ἢ τρέξιμο: *αὐτὸς κάν' κανγέλα στοὺ χουρό.*

κανταργάζου, δένω τὰ ζῶα τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ τὰ ὀδηγῶ ἔτσι δεμένα.

κανταρέλα ἢ, τρόπος πορείας, ὅπου τὰ ζῶα πᾶνε τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο, δεμένα ἢ ἐλεύθερα: *πέρασα τὰ πρόβατα στοὺ μοννουπάτ' κανταρέλα.*

κάνουρα ἢ, γνέμα εἰδικὰ μαζεμένο σὲ μεγάλες θηλιές: *ἔμασα τὰ γνέματα κἀνουρις κἀνουρις, γιὰ νὰ τὰ βάφου.*

καπάξ' τό, κοινὸ, μεταφ. στὴ φράση: *τοὺν ἦφιρι καπάξ' = τὸν γέλασε, τὸν νίκησε.*

καπακόνου, 1) σκεπάζω μὲ καπάκι, 2) ἀποκρύπτω.

καπιστρώνου, 1) περνῶ τὸ καπίστρι στὸ ζῶο, 2) μεταφ. ἐπιβάλλω πειθαρχία:

δὲ μθόρισι νὰ καπιστρώσ' τ' γυναῖκα τ'.

καρδιρός ἐπίθ., γενναϊοκαρδος, ἄφοβος.

καρκαλάζου, μοῦ κόβεται ἡ ἀνάσα καὶ ἡ φωνή, μένω ξερός ἀπὸ τὸ κλάμα:

ἄφ' οὗ τοῦ πιδι μονναχὸ τ' κὶ καρκάλαισι στοῦ κλάμα.

καρκαλέτ' ὁ καὶ τὸ καρκαλέτ', ὁ κοκίτης.

καρκαλάνου, κακαρίζω.

κάρκαλον τό, κατάρερο: οὐ κῆπους γίνγι κάρκαλον ἀπὸτ' στούς· ἡ φακὴ γίνγι κάρκαλον, θέλ' μὰς' μου.

καρούτα ἡ, 1) ξύλινη ἢ χτιστὴ πέτρινη κάδη τοῦ νερόμυλου, ποῦ συγκεντρώνει τὸ νερὸ καὶ τὸ διοχετεύει μὲ πίεση στὴ φτερωτῆ, 2) ξύλινο αὐλάκι ἀπὸ μονοκόμματο ξύλο ἢ καρφωμένα σανίδια.

κάδα ἡ, 1) προζύμι, 2) φαγητὸ (κουρκούτι) ποῦ γίνεται ἀπὸ προζύμι.

κασταλαῖ ἡ, τὸ κατασταλαγμένο μετὰ τὸ βράσιμο σταχτόνερο, ἀλίσβια.

καταλαχοῦ ἐπίρρ., συμπτωματικά, κάποια στιγμή: καταλαχοῦ πέτ' χα τοῦ

Μῆτδου = συμπτωματικά: καταλαχοῦ ἦρθι κὶ τοῦ πιδι = ἐκεῖνη τὴ στιγμή.

καταπατάου, προσπαθῶ νὰ διαπιστώσω τίς διαθέσεις ἄλλου μὲ παραπλανη-

τικὲς ἐνέργειες: δὲν κατάλαβις ποῦ μὲ καταπατοῦσι, γιὰ νὰ μὰθ' τ' νὰ ἀλήθχα.

καταραχὰς ὁ, ἀσύδοτος, ἀνάγωγος (ἔχει τὸ χαρακτηριστῆρα τῶν ληστῶν ποῦ γυρίζουν στὶς ράχες).

κατάχ' του τό, ὑπόστεγο.

κατάφ' χου τό, δροσιά: θὰ φύγου τοῦ προῦ μὲ τοῦ κατάφ' χου.

κατραχοῦρα ἡ, μπόρα, ἀναταραχὴ: τοῦ μ βῆρι ἡ κατραχοῦρα = ἡ μπόρα: φ' λάξ'

τόρα ποῦ εἶνι κατραχοῦρα = ἀναταραχὴ.

κατῶ ἡ, τὸ μέρος ποῦ καταλαμβάνει ὁ ἄνθρωπος, ὅταν καθίσει: μὲν κατῶ τόπου.

κατῶμὰξ' τό, ἡ μαμαλίγκα, φαγητὸ ἀπὸ ἀλεύρι καὶ βραστὸ νερό.

κατῶρα ἡ, τὸ ἄνοιγμα τῶν ποδιῶν, δρασκελιά: μὲν κατῶρα τόπου.

κατῶουλα ἡ, 1) κουκούλα: θέλω κάπα μὲ τρανὴ κατῶουλα, 2) σωρὸς κωνικός:

γέμ' σα τοῦ ταγάρ' σ' τάρ' μὲ κατῶουλα = τὸ παραγέμισμα τόσο, ποῦ ἔγινε σω-

ρὸς κωνικός. Ἡ φρ. ἔχ' τοῦ δῆγούλου κατῶουλα = ἔχει τὸ διάβολο μέσα του.

κατῶπουδῆ ἡ, ἀναποδιά: μοῦ 'ρθι κατῶπουδῆ κὶ μόφι (μοῦ ἔφυγε) οὐ λαγός.

κατῶπουδῆζου, ἀδιαθετῶ χωρὶς αἰτία φανερῆ: δὲν ξέρου, μ' κατῶπόδῆσι τοῦ πιδι.

κανκὶ τό, 1) μικρὸ ξύλινο δοχεῖο, ὅσο τὸ φλυτζάνι τοῦ καφέ, γιὰ νὰ μετροῦν τὴν πυτιά γιὰ τὸ πήξιμο τοῦ τυριοῦ: ἔριξα τρία κανκὰ πυτῆα στοῦ γάλα,

2) στὴ φράση ἓνα κανκὶ = ὀλόγυρα: αὐτὸ τοῦ ἔθιμου τὸ 'χουν ἓνα κανκὶ

τὰ χουρῆα γύρα ἀπ' τ' Χρυσή.

καχπέ ἡ, κάλιογυναίκα, πόρνη.

κάχτα ἡ, καρύδι.

καψάλ' τό, τὸ μέρος στὸ ὁποῖο κἀηκαν τὰ δέντρα.

καψάλα ἡ, μεγάλη ἔκταση ἀποψιλωμένη ἀπὸ φωτιά.

καφαλάνου, καψαλιζω: ἄλλου δὲ γδέρονου τοῦ γουντζούν', μοννάχα τοῦ καφαλνοῦν.

καπου-, καχημένος: καπου-Κώστας, καπου-νοικοκυρά, καπου-παιδ'.

κένους ἐπίθ., κοκκινότριχος: πῆξαι τοῦ κένου τοῦ κασιζ'.

κιριστές ὁ, κατεργασμένη ξυλεία ποῦ προορίζεται γιὰ οἰκοδομή.

κιρκέλα ἡ, ὁ κρίκος.

κισίμ' τό, συμφωνία ἀνάμεσα σὲ κτηνοτρόφους: ὁ ἓνας δίνει ἓνα ἀριθμὸ ἀπὸ γιδοπρόβατα ὀρισμένης ἡλικίας, κι αὐτὸς ποῦ τὰ παίρνει δίνει κάθε χρόνον τὰ μισὰ ἀπὸ τὰ γαλακτοκομικὰ προϊόντα ποῦ ἀναλογοῦν στὰ δοσμένα γιδοπρόβατα ὅταν λήξει ἡ συμφωνία ἐπιστρέφει τὸν ἴδιο ἀριθμὸ γιδοπρόβατα τῆς ἴδιας ἡλικίας.

κισιμῆρ' κους ἐπίθ., τὸ ζῶο ποῦ εἶναι δοσμένο κισίμ'.

κιφαλαργά ἡ, 1) τὸ δῆμα τῆς κεφαλῆς τοῦ ζώου, 2) τὸ ἐπάνω μέρος: κιφαλαργά τοῦ χωραφῶ.

κιφαλάρ' ὁ, 1) τὸ ἐπάνω μέρος, ἡ κεφαλὴ: δὲ γάν' νὰ γυρισ' οὐ κιφαλάρ' ἀπ' τ' σαμάντζα κατ' τὸν ἥλου, πιθαίν' τοῦ πιδί, 2) τὸ μεγάλο αὐλάκι στὴν κορυφὴ τοῦ χωραφιοῦ, τὸ ὁποῖο δέχεται τὰ πολλὰ νερά: σήμυρα καθόρ' σα λίγουν τὸν γιφαλάρ' στοῦ χουράφ'.

κλαδαργά ἡ, θημωνιὰ ἀπὸ κλωνάρια βελανιδιάς, μὲ τὰ φύλλα τους, ποῦ χρησιμοποιοεῖται γιὰ τροφή τὸ χειμῶνα.

κλειδουπνίανου τό, ξύλινο δοχεῖο ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἴσια καὶ ὅμοια μέρη· κλεισμένο σχηματίζει πεπλατυσμένη σφαῖρα.

κλειδουσ' ἡ, ἄρθρωση: ἡ κλειδουσ' τ' ἀργαλειοῦ ἢ κλειδουσ' τ' τοίχου.

κλέτσκα ἡ, συρμάτινη βελόνα γιὰ νὰ πλέκουν κάλτσες (ὑπάρχουν συνολικὰ πέντε κλέτσκis μὲ τίς ὁποῖες πλέκουν τίς κάλτσες).

κλήρα ἡ, ἀπόγονος: πέθανι κι δὲν ἄφ' κι κλήρα.

κλίτσους ὁ, κάθε ἀντικείμενο γυριστὸ σὰν κλίτσα.

Κ'λίχτρα ἡ, βλ. τ'λίχτρα.

κ'λόκουρου τό, τὸ μαλλί ποῦ παίρνουν ἀπὸ τὰ πισινὰ μέρη, τὰ πόδια καὶ τὴν κοιλιά τῶν προβάτων.

κλόντσκα ἡ, τὸ κηκίδι τῆς βελανιδιάς (ἀπ' τὸ σίμπημα ἑνὸς ἐντόμου στὰ φύλλα, γιὰ νὰ ἀποθέσει τὰ αὐγά του, τὰ φύλλα γίνονται σὰν μικροὶ βῶλοι).

κ'λουκοῦρ'σμα τό, τὸ κούρεμα τῶν πισινῶν κτλ. τοῦ προβάτου (γίνεται ἑνωρίτερα ἀπὸ τὸ κούρεμα).

κ'λουκουρίζου, κουρεύω τὰ πισινὰ, τὰ πόδια καὶ τὴν κοιλιά τῶν προβάτων.

κλουτσάξ' τό, τὸ ξύλινο γυριστὸ μέρος στὸ πίσω μέρος τοῦ σαμαριοῦ.

κλούφ' τό, 1) ξύλινο ἢ μεταλλικὸ στήριγμα τῆς πένας: θέλου κλούφ' κι πένα, 2) μαξιλαροθήκη: φέρι τοῦ κιντζέμενου τοῦ κλούφ'.

κλουφχάζου, κλουβιάζω.

κλούφχους, κλούβιος.

κόξα ἢ, μικρὸ κομμάτι δέρμα πού μπαίνει γιὰ μπάλωμα σὲ τσαρούχια, μικρὸ κομμάτι δέρμα γενικά.

κόθρους ὁ (πληθ. τὰ κόθρα), ὁ γύρος τῆς πίτας, τὰ χεῖλη τοῦ ταψιοῦ, ἡ περιφέρεια τοῦ ψωμοῦ.

κόκα ἢ, 1) τριγωνικὴ ἐγκοπὴ σὲ ξύλο: ὅσις κόκκις ἔξ' ἢ τσέτλα, τόσα π'νάχα δείχν', 2) τριγωνικὸ κόψιμο τοῦ ἀφτιοῦ στὰ ζῶα γιὰ σημάδι: τὰ θ'κά μ' τὰ γιδῖα ἔχουν κόκα στοῦ διξι κι φούρα στοῦ ζιθβί.

κόρδα ἢ, πρόχειρο μαντρί γιὰ γρέκασμα.

κόρφους ὁ, στῆθος: τὰ κόρφχα = γυναικεῖα στήθη.

κόσα ἢ, ἡ πλεξούδα.

κόσα, τρέξε, πήγαινε = κόσα στοῦ μαγαζι νὰ φέρ'ς λάδ'.

κόστραβους ἐπίθ., γιὰ τὸ καρῦδι πού δὲ βγαίνει εὐκόλα ἢ ψίχα του.

κουζίν' τό, 1) δέρμα: τοῦ κουζίν' τ'ς γίδας γιὰ σαμάρ', 2) τὸ ἀσκή: θέλου γάλα ἀπ' τοῦ κουζίν'.

κουκαλίτσα ἢ, μικρὸ κοκάλινο κουμπί.

κουκουδ' τό, ἡ κρούστα τῆς πληγῆς.

κουκούλ' τό, δέσιμο τοῦ κεφαλομάντηλου ψηλά, ἔτσι πού νὰ μένει ἀκάλυπτο τὸ πρόσωπο καὶ ὁ λαϊμός.

κουκουροῦντζους ὁ, κῶνος, πέτρα ἢ λόφος σὲ σχῆμα κώνου.

κουλά ἐπίρ., εὐκόλα: δὲ γίνιτι κουλάι.

κουλανίτσα ἢ, ἀρρώστια τῶν ζώων (πονοῦν τὰ πόδια τους καὶ δὲν μποροῦν νὰ βαδίσουν).

κουλανίτσαβους ἐπίθ., αὐτὸς πού πάσχει ἀπὸ ἀγιάτρευτη κουλανίτσα.

κουλούμ' τό, κολύμπι.

κουλουμβίζου, 1) κἀνω κολύμπι, 2) βουτῶ κἀτι στὸ νερό.

κουλουτούμβα ἢ, ἡ τούμπα.

κουλουχέρ'ς ὁ, κουλοχέρης, αὐτὸς πού δὲν μπορεῖ νὰ κουνήσει τὸ ἓνα ἢ καὶ τὰ δυὸ χέρια.

κουμάσ' τό, 1) κατοικία ζώων: κουτουκούμασσου = ὀρνιθῶνας, γουρουκουμάσσου = χοιροστάσιο, 2) μεταφ. παλιάνθρωπος.

κουναργά ἢ, κούνια.

κουναρίζουμι, κἀνω κούνια, αἰωροῦμαι.

κουναζαγανὸς ἐπίθ., κοντούλης.

κουνιδισ'νέλα ἢ, τὸ τελευταῖο τμῆμα ὁμάδας πού βρίσκεται σὲ πορεία.

κουνιδουγορτσά ἢ, εἶδος ἀγριαπιδιᾶς.

κουνιδούρ' τό, κοντόξυλο.

κουνιδουργάζου, κόβω τὰ μακριὰ ξύλα κοντά.

κουνιδούσα ἢ, κοντὴ τσιπούνα.

κουπάνα ἢ, ξύλινη σκάφη γιὰ πλύσιμο.

κουπανέλ' τό, τὸ μωρὸ ποῦ βρίσκεται ἀκόμα στὰ σπάργανα, τὸ σπαργανωμένο μωρὸ ποῦ βρίσκεται στὴν κούνια.

κουπανέτσα ἢ, τὸ φασικιωμένο μωρὸ ἔξω ἀπὸ τὴν κούνια, μωρὸ τυλιγμένο στὰ πανιά του.

κουπάτσ' τό, κοντόχοντρο καυσόξυλο ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ μέρος τῆς ρίζας καὶ μέρος τοῦ κορμοῦ.

κουπέλ' τό, τὸ νόθο τέκνο.

κουπιλάρ'ς ἑ, ὁ πατέρας τοῦ νόθου.

κουπιλάρου ἢ, ἡ γυναίκα ποῦ γέννησε νόθο.

κουπὸς ὁ, δρόμος, πέρασμα ποῦ ἀνοίγεται μέσα στὸ χιόνι συνήθως, γιὰ νὰ περάσουν τὰ ζῶα.

κούρβα ἢ, παλιογυναίκα.

κουρκάρ' τό, κοκκάρι.

κουρκοσούρα ἢ, ἡ μοναχὴ καὶ ἔρημη γυναίκα, ἡ ἀνάποδη, ἡ πολυλογοῦ καὶ κουτσομπόλα.

κουρλὸς ὁ, μωρλός.

κουρμιρὸς ἐπίθ., μεγάλῳσωμος, χοντρόκορμος: κουρμιρὴ γιλάδα, κουρμιρὸ πεύκου.

κουρνάζου, πάω γιὰ ὕπνο: κουρνάσαν οἱ κότις.

κουρουνάζου, 1) προκόβω: δὲ μβόρ'σι νὰ κουρουνάσ' π'θινά, 2) ἀποκαθίσταμαι, νοικοκυρεύομαι.

κουρούπα ἢ, ξύλινο δοχεῖο σμιλεμένο σὲ μονοκόμματο κορμὸ δέντρου σὰν κάδος, λίγο πιὸ πλατὺ ἀπὸ τὸ γριβοῦρ'.

κουρφ'νὸς ἐπίθ., αὐτὸς ποῦ βρίσκεται στὴν κορυφή.

κουσὰ ἢ, ἐργαλεῖο μὲ τὸ ὁποῖο κόβουν τὸ χόρτο.

κουσάλάζου, γίνομαι κούσாலου: κουσάλασι αὐτὴ ἢ μβλά.

κούσாலου τό, 1) κουφαλιασμένος καὶ σάπιος κορμὸς δέντρου, 2) μεταφ. ὁ γέρος ποῦ δὲ μετακινεῖται ἀπὸ τῆς γωνιάς του, ὁ ἄπραγος.

κουδέρα ἢ, μεγάλο πλεχτὸ κοφίνι.

κουδέου, τρέχω.

κουδὴ ἢ, τρεχάλα.

κουδί ἐπίρρ., τροχάδην: πῆγα κουδί.

κουσκουή' τό, ἡ ὑπουρίδα.

κουτάβα ἢ, κουτάβι.

κουτάου, τολμῶ: δὲν κουτάου νὰ πάου στοῦ σπί'.

κουτεύου, δειλιάζω.

κουτής, θηλ. κουτίτσα, δειλός.

κουτουκούμασου τό, ὀρνιθόνας.

κουτουράδα ἢ, ἀνάθεση ἐργασίας ἐργολαβικά.

κουτροῦκ' τό, κοντόχοντρο ἀντικείμενο: ταῖσκι καλὰ κι γίνγι κουτροῦκ'.

κουτσάν' τό, 1) κοτσάνι, 2) μεταφ. τὰ βρῆκα κουτσάνα = τὰ βρῆκα μπαστού-
νια' τὰ περνῶ κουτσάν' = καλοπερνῶ.

κουφίν' τό, ξύλινο δοχεῖο, ἔπου ρίχνουν τὸ ἄλεσμα στους μύλους.

κουφίδ' τό, μερίδα, κομμάτι κρέας.

κουφουρ' τό, 1) μπουπουκιασμένα δέντρα, 2) οἱ θάμνοι ποῦ κόβουν οἱ βοσκοὶ
κατὰ τὸ τέλος τοῦ χειμῶνα γιὰ τροφή τῶν γιδιῶν.

κουφουρίδους ἐπίθ., αὐτὸς ποῦ εἶναι ἀπὸ κουφουρ' (τὰ κουφουρίδα ξύλα, σὲ
διάκριση ἀπὸ τὰ χλωρὰ καὶ τὰ τελείως ξερά, εἶναι μισόστεγνα).

κράκουρα τά, πετρῶδες καὶ ἀπόκρημνο μέρος.

κρασάτους ἐπίθ., αὐτὸς ποῦ ἔχει τὸ χρῶμα τοῦ κρασιοῦ.

κρένου, φωνάζω, μιλῶ.

κρέγκους ἐπίθ., 1) ὀλόδροσος, ὀλόφρεσκος: ἤφρια κρέγκου νιρό, 2) χυμώδης.

κρίνα ἤ, κυψέλη.

κρινι τό, 1) ἡ κυψέλη μὲ τὸ μελίσι, 2) μεταφ. τὸ γεμάτο καρπὸς δέντρο, τὸ
πλούσια ἐφοδιασμένο σπίτι: κρινι τό 'χ' τοῦ σπít' τ', βονγκάει ἀπ' τὰ καλά.

κριτσανάου, 1) ροκανίζω μὲ τὰ δόντια, 2) τρίζω: θέλ' λάδουμα ἢ πόρτα, γιὰ νὰ
μὴ κριτσανάει.

κριτσανίδα ἤ, ὁ χόνδρος τῶν ὀστέων.

κριτσάου, 1) τρίζω, κάτω κριτς-κράτς: κρίτσι τοῦ δαβάν', χαβέργα θ' ἀκού-
σουμι, 2) βροντῶ: κρίτσι τοῦ τ'φά'.

κροτό' ἤ (καὶ τό), τὸ ἐλαφρὸ ψύχος.

κροφ'λίκα τά, 1) οἱ κρυφές πράξεις, 2) τὸ κρύψιμο πραγμάτων.

κυραλεῖου, κυριεύω: τί σὶ κυράλιμι οὐ σαϊτάντς κὶ κάντς ἔτσ' ;

κυκλίδ' τό, μικρὴ σχετικὰ ποσότητα κλωστής μαζεμένη σὲ σχῆμα κουλούρας· ἔταν
ἀνοιχτεῖ, σχηματίζονται μὲ τὶς κλωστὲς κύκλοι τοῦ ἴδιου διαμετρήματος.

Λ

λάβρα ἤ, 1) καλοκαιριάτικη ζέστη, κυρίως μετὰ ἀπὸ βροχή: ἔβαλι μιγάλ' λάβρα
=κάνει πολλὴ ζέστη, 2) ἔξαψη.

λαβριάζου, ζεσταίνομαι ὑπερβολικά, ἔχω ἔξαψεις.

λάδαβος ἐπίθ., πλαδαρός, ὅλο λαπάρες.

λαγάρα ἤ, ξαστεριά: ὄξου εἶνι μὴν λαγάρα, χαρὰ Θεοῦ.

λαγαρὰ τά, τὸ μέρος τοῦ σώματος ἀνάμεσα στὴ λεκάνη καὶ τὰ πλευρά: ἔχου
ἔνα σφάχτ' στὰ λαγαρά.

λαγαρίζου, 1) ἀμτβ. καθαρίζω: λαγάρ'σι τοῦ νιρό, 2) διαχωρίζω: νὰ λαγαρίσ' ἡ
αἶρα ἀπ' τοῦ στάρ'.

λογαρός ἐπίθ., καθαρός, διάφανος: λαγαρός οὐρανός ἀστραπὴ δὲ φουβάτι.

λαγούμ' τό, μικρὸς ὑπόνομος ποῦ γίνεται γιὰ νὰ ξεστραγγίσουν τὰ νερά ἀπὸ τὰ
ὑπόγεια τῶν σπιτιῶν ἢ ἀπὸ τὰ χωράφια ποῦ βαρκίζουν.

λάκκους ὁ, τὸ ρέμα.

λαμβαδὶ τό, 1) τὸ ἀγκωνάρι πού βάζουν στὴ γωνιά τοῦ παράθυρου: *στήσι τοῦ λαμβαδὶ στοῦ παραθύρῳ*, 2) τὸ κύριο ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ: *μόλις ἔφτασι στοῦ λαμβαδὶ στοῦ πουτάμῳ, τὰ ᾄχασι κὶ τοῦμ βῆρι κάτ᾽*.

λαργίτα ἦ, τηγανίτα.

λάντριζου, 1) μόλις διακρίνω: *λάντριζ᾽ λίγου ἢ βάβου* = βλέπει λίγο, 2) μοῦ κάνει ἐντύπωση, μοῦ γυαλίζει κάτι: *σ᾽ λάντρισαν τὰ πλουμβουδῶγα*.

λαντζόν᾽ τό, 1) τὸ εὐθυτενές καὶ σβέλοτο παλικάρι, 2) τὸ καλοθερμμένο ζῶο.

λάσα ἦ, 1) ἐξώπορτα, αὐλόπορτα, 2) φαρδιά πόρτα.

λειξουρῶ ἦ, λαίμαργία.

λείξουρους ὁ, λαίμαργος.

λέλε, ἐπιφώνημα πόνου ἢ ἀγάπης: *λέλε μ᾽ τί ἔπαθα λέλε μ᾽, βλαστάρ᾽ μ᾽*.

λέσ᾽ τό, τὸ κατακομμένο, κομματιασμένο: *τ᾽ ἄρπαξι οὐ λύκουσ τ᾽ ἄρσι κὶ τό ᾄκανι λέσ᾽* = τὸ κομματίασε.

λίγδα ἦ, λειωμένο χοιρινὸ λίπος.

λιγέ᾽ τὸ (καὶ λιέν᾽), μετάλλινη κυκλικὴ λεκάνη.

λιμαγμένους ἐπίθ., θεονήστικος: *τί τρῶς ἔτσ᾽ σὰ λιμαγμένους!*

λιθιτάου καὶ λιθιτίζου, ἀπαυδῶ.

λιμβὰ τά, γεννητικὰ ὄργανα τοῦ ἄντρα ἢ ἀρσενικῶν ζώων.

λιμούρα ἦ, λεηλασία.

λιμουρῶζου, διαρπάζω, λεηλατῶ.

λίσβας ὁ, φλύσσης, πέτρωμα πολὺ μαλακὸ καὶ εὐθραυστο· κομματιάζεται μόνου του καὶ γίνεται χοντροκομμένος ἄμμος.

λισβὸς ἐπίθ., καχεκτικός, χλομός.

λιτσούρ᾽ τό, μουσκίδι: *μ᾽ ἔπῃκαν βρουχῆ κὶ γίνγα λιτσούρ᾽*.

λόλους ὁ, νερούλος: *ἔρ᾽ξις πουλὸ νερό στὰ φασούλα κὶ γίνγαν λόλους* = νερούλα.

λόντζα ἦ, μικρὸ ἐπίπεδο μέρος, σὰν ἀλώνι.

λουβῆζου, 1) λερώνομαι, 2) παθαίνω δερματικὸ νόσημα.

λουβῆζ᾽ ἐπίθ., 1) ὁ λερωμένος, 2) αὐτὸς πού ἔχει ἓνα μεταδοτικὸ δερματικὸ νόσημα.

λουβὸς ἐπίθ., ἀνάποδος, πεισματάρης, παλαβός.

λουγαστὸς ἐπίθ., ποικίλος: *λουγαστὸς κόσμος ἦταν στοῦ παζ᾽᾽*.

λουῶ᾽ τό, ἐγκοπὴ πού εἶναι χαραγμένη σὲ ἀντικείμενο (ἔπιπλο, πέτρα, ξύλο), γὰ νὰ δέχεται ἄλλο ἀντικείμενο.

λούμ᾽ ἦ, λάσπη πού κατεβάζουν τὰ ποτάμια καὶ τὰ ρέματα: *κατέβασι οὐ ρέμασ κὶ γόμ᾽σι τοῦ χουράφ᾽ μ᾽ λούμ᾽*.

λουμάδα ἦ, 1) σχιστολιθικὴ πλάκα μετὴν ὅποια παίζουν τὰ παιδιά, 2) παιχίδι παιδικό.

λουμάζ᾽ τό, 1) θάμνος βελανιδιάς μετ᾽ ἴσιο κορμό, 2) καυσόξυλο ἀπὸ λουμάζ᾽.

λουγγα ἦ, ἄδενικό πρῆξιμο.

- λούρα ἢ, μεγάλη βέργα, ραβδί με τὸ ὅποιο ραβδίζουσι τὶς καρδιές.
 λουτρά ἢ, χοντρὴ κόκκινη μεταξωτὴ κλωστή, με τὴν ὅποια ἔκαναν τὰ κεντή-
 ματα στὰ μάλλινα ρούχα (τσιποῦνες, φλουκάτες).
 λούτσα ἢ, μούσκεμα: φεύγα ἀπ' τ' ἀλλάξ', γίνγεις λούτσα.
 λουτσαράνου, ἀνακατεύομαι, παίζω με τὰ νερά: ὄλ' μέρα λουτσαρέσι στ'
 ἀλλάξ'.
 λ'τάρ' τό, τριχιά ἀπὸ λινό, κοντοτριχί.
 λυκουφάγουμα τό, 1) ζῶο φαγωμένο ἀπὸ λύκο, 2) σὰν βρισιά: πιρπάτα, οὐρὲ
 λυκουφάγουμα.
 λυκουφαγουμένου τό, φαγωμένο ἀπὸ λύκο: δὲν τρώγουσι τὰ λυκουφαγουμένα
 = δὲν πρέπει νὰ τρῶμε τὰ ζῶα, ποὺ ἔκοψε ὁ λύκος.
 λυχτάου καὶ ἀλυχτάου, 1) γαυγίζω, 2) μεταφ. μιῶ ἀσυνάρτητα ἢ λέω λόγια
 ποὺ δὲ με συμφέρουν: τί ἀλυχτᾶς τόσ' ὥρα.

M

- μαλαῖα ἢ, 1) χόρτα φυλαγμένα στὶς ἄκρες τῶν χωραφιῶν: ἀπόλ'κα τὰ γίδγα
 στ' μαλαῖα, 2) καλοπέραση, καλὸ φαί: βρήκι καλὴ μαλαῖα στοὺν τσέλιγκα.
 μαμαλίγκα ἢ, βλ. κατσαμάξ.
 μαναβέλα ἢ, ξύλινος μοχλός.
 μανάρ' τό, 1) ἀρνὶ ἢ κατσίκι ποὺ τὸ τρέφουν στὸ σπίτι. Ἄκολουθεῖ ἀπὸ κοντὰ
 τὸ νοικοκύρη στὶς δουλειές, καί, συνήθως, τὸ σφάζουν στὰ πανηγύρια, 2)
 μεταφ. καθετὶ ποὺ ἀκολουθεῖ ἄβουλα καὶ πειθήνια κάποιον: ἔρχετι κοντὰ
 μ' σὰ μανάρ'.
 μοναστήρ'ακος ἐπίθ., 1) αὐτὸς ποὺ ἀνήκει σὲ μοναστήρι, 2) λέγεται καὶ σὰν
 βρισιά ἢ κατάρα: μόφιμι τοῦ μοναστήρ'ακου, ποὺ νὰ τοῦ σκίσ' οὐ λύκους.
 μάνδαλος ὁ, μικρὸ σανιδένιο στήριγμα στὸ ἐπάνω μέρος τῆς πόρτας, γιὰ νὰ
 τὴν ἀσφαλίζει.
 μανδάν' τό, ὑδροκίνητος ξύλινος μηχανισμὸς γιὰ τὴν ἐπεξεργασία τῶν μάλλινων
 ὑφαντῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ μεγάλα ξύλινα σφυριά.
 μανδῆς ὁ, μεράκι, καημός: τρανὸς μανδῆς κι αὐτός.
 μανίτσα ἢ, γιγιά.
 μαντζαλούδα ἢ, βλ. φινέστρα.
 μαξούλα τά, τυροκομικὰ προΐοντα.
 μάρα ἢ, 1) μεράκι: μάρα τό 'χου νὰ σ' πῶ κάτ' κὶ νὰ τοῦ κάνης, 2) μαράζι:
 μινάλ' μάρα ἔχ' αὐτὸ τοῦ παιδί.
 μαραζιάσ', μαραζωμένος.
 μαρκαλνάνου, ζευγαρώνω: ἀρχίντσαν νὰ μαρκαλοῦναι τὰ γίδγα.
 μαρκάλους ὁ, 1) τὸ ζευγάριμα τῶν γιδοπροβάτων: ἔβαλαν μαρκάλου τὰ γίδγα σ';
 = ἄρχισαν νὰ ζευγαρώνουν; 2) ἢ ἐποχὴ τοῦ ζευγαρώματος.

μαρκάτ' τό, γικούρτι.

μυρῶνυμι, μηρυκάζω, ἀναμασῶ.

μαρμάρα ἢ, 1) στείρο, καλοθρεμμένο γιδοπρόβατο, 2) στείρα γυναίκα, παιχνιδιάρα.

μάθα ἢ, μασιά.

μασλάτχα τά, κουβέντες για νά περνάει ἡ ὥρα.

μασούρα ἢ, φρέσκος λοβός τοῦ φασουλιοῦ, φασουλάκια: σήμερα μαγείριφα μασοῦρκις.

ματρακάπ' τό, κοντόχοντρο σφυρι μετὸ ὅποιο χτυποῦν τὴ σμίλη καὶ πελεκοῦν τὶς πέτρες οἱ χτίστες.

ματσακούπ' τό. μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ματρακάτ' σφυρι τῶν μαστῶρων.

ματθανάου, 1) βυζαίνω: ματθανάει τὰ δάχτ'λα τ' τοῦ πιδί, πεινάει, 2) μασῶ: δὲν ἔχου δόνδρα κι δὲ μπουρῶ νά ματθανήσου δίπ.

ματσούα' τό, κοντὸ ραβδί, κατάλληλο για χτύπημα.

μαυλάου, προσκαλῶ τὰ ζῶα μετ' φωνές.

μβασίδ' τό, εἴσοδος, μέρος ὀρισμένο για πέραςμα.

μβίραβους ἐπίθ., κακότυχος, κακορίζικος.

μβλ'ά ἢ, μηλιά.

μβλάζου, βρίσκω, συναντῶ κάποιον ὕστερα ἀπὸ ἀναζήτηση.

μβλάρ' τό, μουλάρι.

μβλαρουσύρτ'ς ὁ, αὐτὸς ποὺ κλέβει ἄλογα καὶ μουλάρια.

μβρουσέλα ἢ, 1) τὸ μέρος τοῦ κοπαδιοῦ ποὺ πάει μπροστά: βρῆκι οὐ λύκους τ'ν μβρουσέλα κι ἄρπαξι ἕνα, 2) ἡ ποδιά τοῦ μικροῦ παιδιοῦ.

μῆνα, μήπως.

μορῶά ἢ, 1) πλευρά, 2) βάρος 50 κιλά περίπου, ποὺ ἀναλογεῖ στὸ βάρος μισοῦ φορτίου ζῶου.

μορέβ'κα ἐπίρρ., ἀπὸ τὰ πλάγια.

μορέβ'κους, βλ. βιρέμ'κους.

μοιμέτ' τό, 1) μπάλωμα, ἐπισκευή, 2) ξυλοδαρμός: εἰφαί ἕνα καλὸ μοιμέτ'.

μοιμιτάου, 1) μπαλῶνω, ἐπισκευάζω: μοιμιτάου τὰ παπούτσα μ', 2) δέρνω: τοὺν μοιμέτ'σι γὰ καλά.

μοισακός ἐπίθ., μεσιακός, συνεταιρικός.

μισάλ' τό, 1) βαμβακερὸ πανί, μετὸ ὅποιο σκεπάζουν τὸ ψωμί μετὰ τὸ ζύμωμα, 2) στενόμακρο τραπεζομάντηλο: τὸ χρησιμοποιοῦν στὰ στενόμακρα τραπέζια, ποὺ μεταχειρίζονται στοὺς γάμους.

μισαργά ἢ, 1) ἀκαλλιέργητος χώρος ἀνάμεσα σὲ καλλιεργημένα χωράφια, 2) τὸ χόρτο ποὺ βρίσκεται στὸ χῶρο αὐτό: βρῆκα καλὴ μισαργά, κι βόδκ'α τ'ν ἀγιλάδα.

μισαρίζου, βόσκω τὰ ζῶα στὴ μισαργά.

μόα ἢ, μούχλα.

μόλτσα ή, σκόρος.

μόνγι, μόνο.

μόσκους ό, εύχάριστη μυρουδιά: μόσκους λένε οί μάνες στά μωρά, όταν τά πιάσει λόξυγγας.

μουκαέτ' τό, ήσυχο κουβεντολόι ανάμεσα σέ ανθρώπους που συζητοῦν καθισμένοι.

μουζμούταβους επίθ., αυτός που ψάχνει σαν τό σκύλο, με τήν όσφρηση, να βρει να φάει.

μουζμούτ'ς επίθ., βλ. μουζμούταβους.

μουκαέτ'ς επίθ., αίτιος: δέ γίνγα μουκαέτ'ς να πάου μ'νά μέρα στον άρροστου = δέν άποφάσισα...

μουκάζου, μουχλιάζω: μόκασι του φουμί.

μουνάτους επίθ., άμιγής, καθαρός: μουνάτου ότάω' μουνάτου φέμα.

μουναφλίω' τό, διαβολή, συκοφαντία: τίρα τί μουναφλίω λεί.

μουναφλίκαβους επίθ., αυτός που του άρέσει να βάζει ζιζάνια μεταξύ ανθρώπων: μή τον άκοῦς αυτόν, είνι μουναφλίκαβους.

μουναφλίτ'κους επίθ., αυτός που διαβάλλει, όχι γιατί του άρέσει, αλλά γιατί τό άπαιτεῖ τό συμφέρον του.

μουνηγός επίθ., 1) μουγγός, 2) μουλουχτός: ά, τί μουνηγός είνι αυτός.

μουνούχ' τό, εύνουχιμένο κριάρι ή τράγος.

μουνουχίζου, εύνουχιζω τράγο ή κριάρι.

μουντζουφλά ή, πληθ. μουντζουφλές, μουντζες που άκουμποῦν στο πρόσωπο.

μουντζουφλώνου, μουντζώνω κάποιον και τά χέρια μου φτάνουν στο πρόσωπό του.

μουργίω' άπρόσ., παίρνει να βραδιάζει, να σκοτεινιάζει.

μουργους επίθ., 1) αυτός που έχει κανελι χρώμα, 2) κατσούφης, 3) άνάγωγος.

μούρδα ή, 1) τό ψοφίμι που άρχισε να βρομάει: έπισαν τά όρνα στ' μούρδα,

2) κομματιασμένες σάρκες: έκανι μούρδα τά μούτρα τ' = τά κομματίασε.

μουρτζούλαβους επίθ., λερωμένος.

μουρτζούλ'κους επίθ., λερωμένος.

μουρτζούλ'ς επίθ., λερωμένος.

μουσαφέζ'κους επίθ., διβουλος, άσταθής στις άποφάσεις του, άναποφάσιτος.

μούσκια τά, μούσκλια.

μουσκλώνου, 1) πιάνω μούσκλια, 2) κατσοφιιάζω.

μουταίνουμι, γίνομαι άλαλος.

μουτεύου, ξεπουπουλιάζω, μαδω.

μούτους επίθ., άλαλος.

μουτσάλα ή, τό έδαφος που έχει χόρτα και νερά.

μούτσια τά, τό πρόσωπο, τά μάγουλα.

μ'τάω' τό, 1) μιτάρι, 2) πληθ. πλέγμα με σχοινιά.

μ'τάφ' τό, κουβέρτα ἀπὸ κατσικόμαλλο πού χρησιμοποιεῖται σὰν σκέπασμα
γιὰ πράγματα φορτωμένα σὲ ζῶα.
μωγίζ', ρίχνει ψιλὸ ψιλὸ χιόνι, κατὰ διαστήματα.
μωρῶρ' μους ἐπίθ., παντέρημος.

N

ναφακάς ὁ, 1) σωματικὴ δύναμη: δὲν ἔχ' ναφακά, μὲ τί νὰ παλέψ'! 2) τὸ δίκιο,
ὁ ἐπιούσιος: πῆρι τοῦ ναφακά τοῦν πιδῶν τ'.
νδένου, βρίσκω τὸν μπελά μου στὰ καλὰ καθοῦμενα.
νδέσ' μου τό, μπελάς, αἰτία τοῦ μπελά: μιγάλο νδέσ' μου εἶσι.
νίλα ἢ, 1) τὸ κοινὸ νίλα, 2) λύπησι: τοῦν εἶδα κὶ μ' ἔκουφι νίλα.
νιέουμι, λυπᾶμαι κάποιον γιὰ τὴ θλιβερὴ κατάστασή του.
νιρουπόνδ' τὸ (καὶ νιρουπονδῆ ἢ), νεροποντή.
νιδάν' τό, 1) σημάδι, στόχος: ἔρ' ξὶ στοῦ νιδάν', 2) ἀξιοκατάκριτη πράξι: τί
νιδάνα εἶνι αὐτά! 3) χαϊδευτικὴ προσαγόρευσι γιὰ μικρὰ παιδιὰ: ἔλα δῶ,
νιδάνι μ' κὶ καμάρι μ'.
νισάφ' τό, 1) τελειωμός: ἔκασι στοῦ τραπέζ' κὶ νισάφ' δὲν ἔκανι, 2) νισάφ' =
φτάνει, ἀρκετὰ.
νιστιμάρον, ἐκτιμῶ, σέβομαι: τ' τὰ 'πα ἔνα χέρ' κὶ διπ δὲν τοῦν νιστιμάρ' σα.
νό μ', δῶσε μου: νό μ' ἔνα καρβέλ' δαν' κό.
νότχα ἢ, ὑγρασία.
νότχους ἐπίθ., ὑγρός: νότχους κιορὸς σήμωρα.
νότχους ἐπίθ., νότιος: νότχους ἀγέρας φουσαί.
νουβ' ρός ὁ, αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ.
νουβέτ' τό, ἀργὸς σκοπὸς τραγουδιοῦ.
νουνδὰς ὁ, τὸ καλὸ δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ.
νουρα ἢ, οὐρά.
νουτίζου, μουσκεύω, καταβρέχω.
νόχτους ὁ, ὄχτος.

Ξ

ξάι τό, τὸ ἀλεστικὸ δικαίωμα τοῦ μυλωνᾶ.
ξακρίζου, 1) μεγαλώνω, κάνω καλλιεργήσιμες τίς ἄκρες τοῦ χωραφιοῦ, 2) πα-
ραμερίζω: ἄμα ἄκ' σα φασαρία, ξάκρσι.
ξαμώνου, 1) ἀπλώνω τὰ χέρια νὰ πιᾶσω κάτι, 2) ἐπιχειρῶ νὰ χτυπήσω κά-
ποιον μὲ τὰ χέρια: ξάμουσι νὰ μὲ χτυπήσ'.
ξιβγάζου, ἐξασκῶ κάποιον σὲ κάτι.
ξιβαβαλνάνου, 1) ψάχνω, 2) κλέβω, ἀδειάζω τὸ σπίτι ἀπὸ τὰ πράγματά του
κρυφά.

ξιβλέτσαβους ἐπίθ., ξεγυμνωμένος, αὐτὸς ποῦ ἔχει τὴ συνήθεια νὰ ἀφήνει ἀκάλυπτα τὰ στήθια καὶ τὴν κοιλιά.

ξιβλέτσουτους ἐπίθ., ξεγυμνωμένος, αὐτὸς ποῦ ἔχει τὰ στήθια καὶ τὴν κοιλιά ἀκάλυπτα: ἔβγαλις τοῦ πιθὶ ὄξου ξιβλέτσουτου· πῆραν τοῦ λαφαρνὶ οἱ ξιβλέτσουτοι, δηλ. οἱ γυμνόστηθοι κλέφτες.

ξιβλιτσαρώνου, βλ. ξιβλιτσώνου.

ξιβλιτσώνου, ξεγυμνώνω, ἀφήνω ἀκάλυπτα τὰ στήθια καὶ τὴν κοιλιά.

ξιβ' λύκουτους ἐπίθ., ξεκούμπωτος.

ξίξ' τό, στίς φράσεις: κὰν' δου ξίξ' ἀπ' ἰδῶ = ἐξαφάνισέ το· γίνγι ξίξ' = ἐξαφανίστηγε.

ξικατθουλάνου, ἀφαιρῶ τὸ περικάρπιο ἀπὸ τὰ καρῦδια.

ξίξ' κους, λειψός, λιποβαρής.

ξικουλόνον, 1) ἀποσπῶ κλωνάρι δέντρου ἀπὸ τὸν κορμὸ του (ὄχι σπάζω): ξικουλώθ' κὶ τοῦ κλωνάρ' κὶ ἔπισα, 2) ξεριζώνω: ξικόλουσα ὄλα τὰ κρουμμύδρα.

ξικουπή ἢ, ἀνάθεση μιᾶς ἐργασίας κατ' ἀποκοπή (ἐργολαβία): ἔδουκα νὰ μὶ φῆσσουν τοῦ σπὶτ' ξικουπή = ὄλα τὰ ὑλικά καὶ ἡ ἐργασία θὰ βαρύνουν τοὺς χτίστες.

ξιμντάου, προβάλλω μὲ προφυλάξεις, βγάζω μύτη.

ξιπλατίζου, 1) βγάζω τὴν πλάτη μου: ἔπισα ἀπὸ τοῦ δένδρου κὶ ξιπλατίσκα, 2) ξεκολῶ κλωνάρι δέντρου: ξιπλάτ' σα ἓνα κλωνάρ' κὶ τοῦ φύτρω, 3) μεταφ. κουράζομαι ὑπερβολικά: ξιπλατίσκα σήμωρα στ' ὀλά.

ξιπροβουδάου, συνοδεύω αὐτὸν ποῦ θὰ φύγει ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, κὶ ἐκεῖ τὸν ἀποχαιρετῶ.

ξιρουγάζουμι, χαλῶ τὴ συμφωνία γιὰ τὸ φύλαγμα τῶν γιδοπροβάτων καὶ φεύγω ἀπὸ τὴ δουλειά.

ξισαλοῦμι, κατολισθαίνω: ξισαλίσκι οὐ τόπους ἀπὸ τ'ς βρουχές.

ξισμυθεῖνου, παύω νὰ εἶμαι σέμβρος μὲ κάποιον, εἴτε γιὰτὶ τέλειωσε εἴτε γιὰτὶ χάλασε ἡ συμφωνία μας.

ξισυρνῶουμι, γλιστρῶ στὸν κατήφορο: ἓνας δένδρους ξισυρίσκι, σὰν τί δένδρους νὰ τανι, δημ.

ξίφρουμα ἐπίρρ., συμφωνία ἐργασίας ποῦ δὲν περιλαμβάνει τὴν παροχὴ τροφῆς στοὺς ἐργάτες: συμφρόντσα τ'ς κωρατζήδης νὰ μ' φέρον τὰ ξύλα ξίφρουμα.

ξ'νάδα ἢ, μαρμελάδα ἀπὸ κορόμηλα ἢ δαμάσκηνα χωρὶς ζάχαρη.

ξουτ'κὸ τό, νεράιδα, ζωτικό.

ξυλόχτινου τό, ξυλόχτενο.

ξυλουκρένου, 1) παραμιλῶ: ξυλουκρέν' ἀπ' τοῦμ βουρίτ, 2) λέω ἀσυναρτησίως: τί ξυλουκρέντς τόρα.

Ο

ὄκαχτους ἐπίθ., ὀλόιδιος, ἀπαράλλαχτος.

ὄνδας, ὄταν.

ὄπα-ὄπα, ἐπιφών. χορευτικό.

ὄπατις, ἐπιφών. χοροῦ.

ὄπ' κι ἂν δίς, ὄπου τύχει: δὲ μβαίνουν τὰ σεία ὄπ' κι ἂν δίς.

ὄπλα-ὄπλα καὶ ὄπαλα, ἐπιφών. χοροῦ.

ὄτ' κι ἂν δίς, ὄ,τι κι ἂν τύχει, ὄτιδῆποτε.

οὐβίρα ἢ, μέρος σὰν λεκάνη μέσα σὲ ποτάμι ἢ ρέμα.

οὐκνά ἢ, φλοῦδες φυτοῦ, μὲ τὸ ἀφέψημα τοῦ ὁποίου βάφουν οἱ γυναῖκες τὰ μαλλιά τους.

οὐμβλή ἢ, τὸ μέρος τῆς κάλτσας, ἀπὸ τὸν ἀστράγαλο καὶ κάτω (πρὸς τὰ δάχτυλα).

οὐμβρούτια ἐπίρρ., πρωτότερα, γρηγορότερα.

οὐξουτέρα ἢ, οἱ ἐργασίες ποῦ γίνονται ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι: δὲν δ' δίνου ἄν' γουπέλα σ' αὐτὸ τοῦ σπίτ', γιὰτὶ ἔχ' πολλὴ οὐξουτέρα.

οὐρῶ τὸ, ρίγος, ἀνατριχίλα.

οὐρέ, μωρέ.

οὐρσα ἢ, χοντροκομμένη γυναῖκα, ἀντρογυναίκα.

οὐχαλιζόμου, κλαίω καὶ συνοδεύω τὸ κλάμα μὲ ἀναστεναγμούς.

ὄψ' μους ἐπίθ., ὄψιμος: ἔσπειρα τοὺν γῆπον ὄψ' μου κι ἄργησαν νὰ γίνουν τὰ φασούλα.

Π

παγάνα ἢ, 1) μεθοδικὸ ψάξιμο κυνηγῶν, γιὰ νὰ ξεσηκώσουν τὸ κυνήγι, 2) μεθοδικὸ ψάξιμο, γιὰ νὰ βρεθεῖ κάτι χαμένο.

παγαῖα ἢ, βλ. παγάνα.

πανδέχου, 1) περιμένω, ἀναμένω: μὴ πανδέχ'ς. δὲ σ' γίνιτι αὐτό, 2) νομίζω.

πανδουχή ἢ, ἐλπίδα, ἀναμονή.

παῖδ' τὸ, πληθ. παῖδ'ρα, τὰ πλευρὰ τοῦ ἀνθρώπου ἢ τῶν ζώων.

παῖδα ἢ, τὸ ξύλινο πλευρὸ τοῦ σαμαριοῦ.

πανουτῆ ἐπίρρ., βλ. ἀπανουτῆ.

παπάρα ἢ, 1) μπουκιῆς φρέσκου ψωμιοῦ κοκκινισμένες στὸ τηγάνι μὲ βούτυρο, 2) φαγητὸ ἀπὸ ἴσα μέρη φρέσκου βούτυρου, μπάτζιον τυριοῦ καὶ ψωμιοῦ, ποῦ τὰ ψήνουν μέσα σὲ κακάβι.

παπαργάζου, σκοτώνω: ἔρ'ξα μὴὰ πέτρα κι τοὺν παπάρασα τοῦμ βέτ'νου.

παραγὼμ' τὸ, παρατσούκλι.

παρμάχος ὁ, τὸ βάλθος τοῦ τζακιοῦ, πίσω ἀπὸ τὰ ξύλα, ὄπου μαζεύεται προσωρινὰ ἢ στάχτη.

παραμμούξ' τό, ἐμπόδιο πού στήνεται ὄρθιο μπροστά μας: ἕκασις μῆρουστά μας σάν βαγαμμούξ'.

παραιμία ἢ, μεγάλο ἀτσάλινο λουστάρι γιά τὸ ἄνοιγμα τρύπας σέ φουρνέλο.

παρρασήμῳνομα τό, τέρας, παραμορφωμένος: γινηθ'κι παρρασήμῳνομα.

παρραφάρδάρ'ς ἐπίθ., 1) αὐτὸς πού στὸ πέρασμά του παρασέρνει ἀπὸ ἀπροσεξία ὅ,τι τοῦ τύχει μπροστά, αὐτὸς πού μὲ τὴν ἀπροσεξία του κάνει ζημιές, 2) αὐτὸς πού παραφέρεται, ὅταν μιλάει.

παρραλάσι, γίνεμαι παρραλός: ἀπὸν τ'μ βουλνκιρία παρραλάσι τοῦ σκοτι' παρραλάσι οὐ τόπους = ἔφυγε τὸ χιόνι σὲ μέρη μέρη.

παρραόγαλο τό, ἀδένας τοῦ λαϊμοῦ ἐρεθισμένος καὶ διογκωμένος σάν φουντούκι.

παρραρά ἢ, ἀσθένεια τῶν ζώων κατὰ τὴν ὁποία πονοῦν τὰ πόδια τους, δὲν μποροῦν νὰ βαδίσουν καὶ στερεῦει τὸ γάλα τους.

παρραϊνίδίζου, μοιάζω: αὐτὸς πού ἐρχιτι κατ' ἰδῶ, παρραϊνίδίζ' μὲ τὸν Μῆτθου.

παρρακόν καὶ παρρακίζου, 1) προσπαθῶ, 2) φροντίζω: αὐτὸς οὐ τζουβάνους πούλι τὰ παρρακίει τὰ γίδγα.

παρραπαλ' ἢ, λεπτή σκόνη: μὲνὰ παρραπαλ' χόν' = λίγο καὶ ψιλὸ χιόνι.

παρραπαλάνου, παρραπαλίζω.

παρραρεῖου, 1) καθαρίζω, 2) ἐξολοθρεύω: ἔβαλα πουννδικουφάρμακου κὶ παρραρεῖου τὰ πουννδίγα.

παρραούνα ἢ, κάλτσα πού φτάνει λίγο πιὸ πάνω ἀπὸ τὸν ἀστράγαλο.

παρραθαβλὸς ἐπίθ., τραυλός.

παρραθαβου ἐπίθ., αὐτὸς πού ἔχει πλακουτσωτὴ μύτη.

παρρατῶνου, πνίγομαι στὸ κλάμα, κλαίω ἀπὸ ἀβάσταχτο πόνο: κόδα, μαύρη μέρα σ', παρρατῶνουσι τοῦ πιδι.

παρραθηθρις οἶ, 1) τὰ σημάδια πού γίνονται στὰ πόδια κάποιου, ὅταν κάθετα πολλὴ ὥρα κοντὰ στὴ φωτιά, 2) τὰ ἐπιφανειακά ἐγκαύματα ἀπὸ ζεμάτισμα.

παρραθράζου, ζεματίζω μὲ καυτὸ ὑγρό.

παρραθῶς ὁ, 1) κοιλιακὴ χώρα, στομάχι, 2) τὸ φαγητὸ παρραθῶς.

παρραθῶ ἢ, ὄνομα πού δίνεται σὲ ζῶο μὲ πλακουτσωτὴ μύτη.

παρραθῶδ' τό, τοκάς ζώνης ἢ τσιπούνας.

παρραθου τό, 1) σανίδι πού βγαίνει στὸ σχίσμο τοῦ κορμοῦ μὲ τσεκούρι, 2) κατῶτερης ποιότητος σανίδια.

παρραθου τό, φύλλο πίτας ἀνοιγμένο μὲ τὸ χέρι.

παρραθῶ ἢ, ἄχι, γινάτι.

παρραθῶνου, πεισμών κάποιον τόσο, πού νὰ αἰσθάνεται πνίξιμο, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιδράσει.

παρραθῶλου τό, τὸ στέλεχος τῆς πένας.

παρραθῶλου ἢ, τρικλοποδιά, μπερδεμα τῶν ποδιῶν.

παρραθῶλων, 1) βάζω τρικλοποδιά, 2) δένω τὰ μπροστινὰ πόδια τοῦ ζώου, 3) μπερδεύω τίς σκέψεις μου.

πιρυνάζου, διαπερνῶ: *μὶ πιρυνάσει τοῦ κρύου.*

πίρους ό, 1) ξύλινο βούλωμα βαρελιοῦ ἢ κάδου, 2) κάνουλα.

πιρμανέου, μετανιώνω πικρά.

πιρτόβλακους ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ ἔχει τὸ νοῦ του συνεχῶς στὸ φαγητό, λαίμαργος:

τὶ πιρτόβλακ' γάτα εἶνι αὐτῆ' διπ' δὲν γυνηγάει πονδίκα' ὄλον στοῦ δ' λάπ' ἔχ' τοῦ νοῦ τ'ς.

πιρτουβλαὰ ἢ, ἡ ἰδιότητα τοῦ πιρτόβλακου: ὄλον πιρτουβλαὰές εἶσι = ἔχεις τὸ νοῦ σου ὄλο στὸ φαγητό.

πιστροφῶα τά, ἐπιστροφή τῆς νύφης μὲ τὸ γαμπρὸ καὶ λίγους συγγενεῖς στὸ σπίτι της, ὅπου οἱ γονεῖς της τοὺς κάνουν τραπέζι.

πιστρώνον, 1) στρώνω τὴν κουβέρτα κάτω ἀπὸ τὸ σῶμα αὐτοῦ ποὺ κοιμᾶται: *πίστρουσι καλά τ' βιλέντζα, μὴ κρωῶσ' τοῦ πιδί,* 2) ἐξανγκάζω κάποιον νὰ δουλέψει: *τοὺν πίστρουσι στ' δ' λά.*

πιταντοῦ ἐπίρρ., ἐπίτηδες.

πιτωρῶ'τα ἢ, πίτα ποὺ γίνεται μὲ πέτουρα.

πιτώρ'ς ἐπίρρ., πρωτότερα, γρηγορότερα.

πλακαργά ἢ, μέρος ποὺ εἶναι καλυμμένο μὲ μονοκόμματη φυσικὴ πλῆκα.

πλακός ό, φράχτης ἀπὸ παλούκια καὶ βέργες.

πλανάζου, σκάω ἀπὸ τὸ κακὸ μου: *τὰ διμόνα σκάζου, σκάζου κι πλανάζου,*
τὰ σίδιρα δανγάζου, κάλαντα.

πλαστάρ' τό, καρβέλι.

πλασσαργά ἢ, χτύπημα στὸ πρόσωπο μὲ ἀνοιχτὴ παλάμη.

πλασσαρῶνον, χτυπῶ στὸ πρόσωπο μὲ ἀνοιχτὴ τὴν παλάμη.

πλήξ' ἢ, ἀποπληξία, νταμπλάς: *τοῦ' ρθι πλήξ' κι ἔπισι κατ'.*

πλόχιρον τό, ὅσο χωρεῖ ἡ παλάμη: *νό μ' ἔνα πλόχιρον ἄλας.*

πλουμβούδ' τό, στολίδι, πλουμίδι.

πόντῶ' τό, βρασμένο τσίπουρο μὲ ζάχαρη (θερμαντικό).

πόρ'γμα τό, 1) βρέφος ποὺ γεννιέται νεκρὸ, μὲ ἀποβολή, 2) ἄκαιρη βλάβσηση.

πόταβους ἄντων., τί εἶδους, τί σόι: *πόταβους ἦταν οὐ πέτ'ρους, πὸν εἶδεις;*

πότατους ἐπίθ., κατώτερος σὲ ποιότητα: *δὲν εἶνι κι κάνα πότατου, πὸν τοῦ κουρουϊδεῦ'ς.*

πουγάλα ἐπίρρ., ἀγάλια ἀγάλια.

πουδαρ'κὲς οἱ, ἐξάρτημα τοῦ ἀργαλειοῦ, ὅπου πατοῦν, γιὰ νὰ ἀλλάξου τὰ μί-
τάρια.

πουδένου, βάζω ὑποδήματο.

πουδισά ἢ, ὑπόδηση: *μὶ τ'ς κουδὲς δὲ σὶ προφταίνου πουδισά.*

πουκάρ' τό, τὸ μαλλὶ ἐνὸς πρόβατου παρμένο κατὰ τὸ κούρεμα.

πουκουπάρ'ς ό, αὐτὸς ποὺ καθορίζει, ἐκτιμᾶει τὴν ἀγορζήμια, ποὺ προκαλοῦν
τὰ ζῶα.

πουκουπιῆ ἢ, καθορισμός, ἐκτίμηση τῆς ζημίας: *γίνγι πουκουπιῆ τ'ς ζημῶς.*

πουλουγοῦμι, ἀποκρίνομαι.

πουρδαλός ὁ, 1) αὐτός πού πέρδεταί, 2) μεταφ. ὁ δειλός.

πουρίχνου, 1) ἀποβάλλω: πόρ'ξαν τὰ γίδγα, 2) φυτρώνω ἢ βλαστάνω ἄκαιρα:

(ἀ)πόρ'ξι οὐ τόπου.

πουστάβ' τό, 1) εἶδος, ράτσα: δέν εἶνι καλό πουστάβ' πρόβατα, 2) χαρακτήρας.

πόχα ἡ, 1) τὸ πᾶνω δέρμα τοῦ παπουτσιοῦ, 2) δίχτυ γιὰ ψάρεμα.

πράμα τό, 1) φερτιγὸ ζῶο, 2) πράγμα.

πρέκνα ἡ, περκνάδα.

πρέκναβους ὁ, αὐτός πού ἔχει πρέκνα.

πριτθαλνάου, ζευγαρώνω τὰ γιδοπρόβατα.

πριτθαλούς ὁ, 1) τὸ ζευγάρωμα τῶν γιδοπρόβατων, 2) ἐπογὴ πού ζευγαρώνουν τὰ γιδοπρόβατα.

πριτσάου καὶ πριτσανάου, 1) κάνω πράτς: πριτσανάει ἡ φοντχά, μᾶς κρένονν, 2) σκάω: πρίτσι ἀπ' τὸν κακό τ'.

πρόσγαλου τό, μικρὴ ποσότητα πρόβειο γάλα πού ἀφήνουν στὸ καρδάρι, ὥσπου νὰ σηκώσει κρέμα κατόπιν τὸ ρίχνουν μέσα στὸ ὑπόλοιπο γάλα, γιὰ νὰ σηκώσει κι αὐτὸ κρέμα (κουρφή), ἀπ' τὴν ὁποία βγάζουν τὸ βούτυρο.

προυνγάου, κάνω τὸ κοπάδι νὰ σκορπίσει τρομαγμένο.

προύχαβους ἐπίθ., ἀφράτος.

πρόφκα ἡ, ψημένο καλαμπόκι («πόπ κόρν»).

π'σάουουλα ἐπίρρ, πίσω πίσω: τί πααίντς ἔτο' π'σάουουλα.

π'τάρ' τό, μικρὴ κουλούρα γιὰ τὸν ἔσπερινό.

πυκνάδα ἡ, πυκνὴ σήτα.

P

πέθιλους ἐπίθ., ἀκατάστατος στὸ ντύσιμό του, στὶς ἐργασίες του.

πέντζιλους ἐπίθ., κουρελιάρης.

πέντζιλου τό, κουρελιασμένο ροῦχο.

πέουλου τό, 1) κανονικὸς ρυθμός: νὰ κάντς τ'ς δ'λῆς μὶ πέουλου, 2) κατάλληλη εὐκαιρία: πρέπ' νὰ βρεῖς τοῦ πέουλου κἀθι δ'λᾶς.

ρημάδ'κους ἐπίθ., ἔρημος (χρησιμοποιεῖται συχνὰ σὰν βρισιά γιὰ ζῶα καὶ πράγματα): τοῦ ρημάδ'κου τοῦ μβλάρ' τοῦ ρημάδ'κου τοῦ σπὶτ'.

ριβάν' τό, ρυθμικὸ τρέξιμο ἀλόγου ἢ μουλαριοῦ.

ριβανλίτ'κους ἐπίθ., αὐτός πού τρέχει μὲ ριβάν'.

ριδιλάζον δουλεύω νωχελικὰ, ἀδιαφορῶ γιὰ τὴν προκοπὴ μου.

ριζάφτ' τό, ἡ ρίζα τοῦ ἀφτιοῦ, τὸ μέρος τοῦ κρανίου πού εἶναι κοντὰ στὸ ἀφτί.

ριζὸ τό, οἱ πρόποδες τοῦ βουνοῦ ἢ τοῦ λόφου.

ριντζιλιάζον, καταξεσχίζω τὰ ροῦχα, τὰ κατακουρελιάζω.

- ῥ'μάν' τό, 1) τὸ δάσος: *μὴ μὲνὰ τσικουρῶν δὲν κόβιτι τοῦ ῥ'μάν'*, 2) στὸν πληθ. οἱ ἔρμημιές: *πῆρι τὰ ῥ'μάν'α.*
- ρόγα ἢ, τὸ ποσὸ ποῦ συμφωνήθηκε ὡς πληρωμὴ γιὰ τὸ φύλαγμα κάθε γιδοπρόβατου: *πόσου ρόγα πληρῶν' αὶ στοῦ χουρῶ' σας;—Λέκα δραχμῆς τοῦ κινάλ'.*
- ρόκα ἢ, ὁ «στάχης» τοῦ καλαμποκιοῦ.
- ρόπουτους ὁ, κρότος ἀπὸ πέσιμο ἀντικειμένου, θόρυβος.
- ρόθους ἐπιθ., κοκκινωπός.
- ρουπουτάου, κάνω θόρυβο χτυπώντας ἀντικείμενα.
- ροῦχος ὁ, 1) τὸ μάλλινο ὄφρασμα: *ὄσπου νὰ κόψου ροῦχου κι ὄσπου νὰ τῆς τοῦν ράφου, τραγούδι τοῦ γάμου,* 2) κατακόκκινος: *ἀπ' τοῦμ βουλὸ τοῦμ βυριτὸ γίνγι ροῦχους σὰ μούτσινά.*
- ρουχῶνου, 1) κατακοκκινίζω ἕνα ἀντικείμενο μετὰ τὴ φωτιά, 2) κοκκινίζω τὸ σίδερο στὴ φωτιά.

Σ

- σάδ' τό, 1) ἐπίπεδο μέρος, 2) λιβάδι.
- σάζου, 1) διορθῶνα 2) ἰσοπεδῶνα.
- σάικος ἐπιθ., 1) φιλάσθενος, 2) ἀνισόρροπος, 3) ἐτοιμόρροπος.
- σαῖν' τό, 1) γεράκι ποῦ φτεροζυγιάζεται στὸν ἀέρα, 2) συνεχδοχ. γιὰ πρόσι, τετραπέρατος.
- σαῖτα ἢ, 1) ἐξάρτημα τοῦ ἀργαλειοῦ, μετὰ τὸ ὁποῖο περνοῦν τὸ ὄφραδι, 2) ξύλινο βέλος σὲ παιδικὸ παιχνίδι, 3) εἶδος φιδιοῦ ποῦ ἐπιτίθεται.
- σακάς ὁ, ἀστεῖο: *δὲ δ'κῶν' σακάδης αὐτός.*
- σαλαμούρα ἢ, 1) ἄρμη, 2) πολὺ ἄλμυρό: *γίνγι τοῦ φαῖ σαλαμούρα.*
- σαλάτα ἢ, 1) τὸ ἀγγουράκι, 2) τὸ κοινὸ σαλάτα.
- σαλαχάου, τριγυρίζω ἐδῶ κι ἐκεῖ ἄσκοπα: *ποῦ θαλαχᾶς ὄλ' μέρα, οὐρὲ κουνφό-
χρονου;*
- σαλαχᾶς ὁ, αὐτός ποῦ τριγυρνάει ἐδῶ κι ἐκεῖ ἄσκοπα, ἀνέμελα.
- σαλεύου, 1) ἀλλάζω θέση: *σάλιμι ἀπ' τοῦν δόπου σ',* 2) κουνιοῦμαι: *δὲ σαλέβ' φύλλον,* 3) τρελαίνομαι: *πάει, σάλιμι αὐτός.*
- σάλιμα τό, 1) ἀλλαγὴ θέσεως, 2) κούνημα, 3) τρέλα.
- σάλις ἄκλ., πολὺ ἄλμυρό: *δὲν δρώιτι τοῦ τυρί, εἶνι σάλις.*
- σάματ', 1) σάμπως: *σάματ' ἄκ'σα ῥόπουτου;* 2) μήπως: *σάματ' ἦρθις καμνᾶ
φουρά;*
- σαπίμ' τό, σάπιος: *πέταξ' του αὐτὸ τοῦ ξύλου, εἶνι σαπίμ'.*
- σαπλαμάς ὁ, ἐπιθ., 1) τεμπέλης, 2) μεγάλοςωμος καὶ τεμπέλης.
- σαπλαούρας ἐπιθ., τεμπέλης, ἀργοκίνητος.
- σάραβα ἢ, τὸ πρῶτο ἀπονέρι ἀπὸ τὸ πλύσιμο τοῦ μαλλιῦ τῶν προβάτων (τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ ὕλη ποῦ «κόβει» τὴ λιγδιὰ τῶν ρούχων).

σαρμάντζα ἢ, ξύλινη κούνια μωροῦ.

σαχαμέλτζε ἐπίθ., ἐλαφρόμυαλος, σαχλός.

σαχάν' τό, χάλκινο πιάτο.

σάχλας ἐπίθ., σαχλός.

σαχλεύου, ξεγελω κάποιον μὲ ὑποσχέσεις καὶ τάματα.

σαφάλαζου, γεράζω πολύ καὶ γίνομαι τελείως ἀνήμπορος, καταβεβλημένος:
τί κάν' οὐ πάππους;—σαφάλασι δλί'.

σέδρα ἢ, ἀμίλλα: ἔβαλαν σέδρα πλὸς θά βιτίσ' ἀμβρότιρα τὸν ἔργου.

σεία τά, τὰ πράγματα πού χρησιμοποιοῦνται σὲ κάθε περίπτωση: δίτσαμαν
τοῦ χοιράφ', ἔμασάμαν τὰ σεία κι ἔγκαμαν.

σέμβρους ὁ, συνέταιρος στὶς γεωργικὲς ἐργασίες. (Λέγεται κυρίως γι' αὐτοὺς
πού διαθέτουν ἀπὸ ἓνα βόδι καὶ συμφωνοῦν νὰ κάνουν μαζί τὰ χωράφια).

σέρνον, εἶμαι στὸν ὄργασμό: σέρν' ἢ φουράδα.

σιδηρουχόρτ' τό, χόρτο, ἀγριοσίταρο.

σικλέτ' τό, στενοχώρια.

σικλιτίζουμι, στεναχωριοῦμαι.

σιμβρεῦου, γίνομαι σέμπρος μὲ κάποιον.

σινάνου, παροτρύνω τὰ σκυλιὰ νὰ ἐπιτεθοῦν λέγοντάς τα σ!...σ!...σ!...

σίνδας, ὅταν: σίνδας πᾶς στήν ἰνγληθά.

σινδόρφα τά, 1) κοιμματιασμένα ροῦχα, παλιόρουχα: μὴδῆκις μὴ κινούρῳ παλ-
τό στοῦ λόγγου κι τό 'κανις σινδόρφα, 2) κοιμάτια: Παναῖα μ', νὰ τὸν
φέρουν σινδόρφα.

σινδόρ'ς ὁ, 1) κουρελής, 2) ἐπίθ. σὲ Σαρακατσαναίους.

σιρκὸς ἐπίθ., ἀρσενικός.

σιρκουβότανου τό, βότανο πού τὸ ἔπαιρναν οἱ γυναῖκες γιὰ νὰ γεννήσουν ἀγόρια.

σιρμαγὰ ἢ, τὸ ἀρχικό χρηματικό κεφάλαιο.

σκάλα ἢ, 1) κοινό, 2) κόψιμο σὲ ξύλο σὲ μορφὴ σκαλοπατιοῦ.

σκαμάνθ' τό, 1) μικρὴ τουλούπα μαλλιῦ, 2) μεγάλες νιφάδες χιονιοῦ.

σκαθάζου, 1) ἐσκεμμένα προσπαθῶ νὰ στεναχωρήσω κάποιον, 2) ἐπιδεικνύο-
μαι μὲ λόγια καὶ ἔργα, μὲ σκοπὸ νὰ φέρω σὲ δύσκολη θέση κάποιον ἄλλο.

σκαντζιλήθρα ἢ, σπῖθα φωτιάς.

σκαρῳάζου, 1) στήνω: τὸν σκαρῳάσι τὸν ἀργαλό, 2) συγκροτῶ: τ'ν σκαρῳάσι
τ'μ βαρέα, 3) συνταιριάζω: ποῦ τὰ σκαρῳάσι αὐτὰ τὰ φέματα.

σκαρῳάτ'ς ὁ, 1) καθαλάρης πού προπορεύεται τῆς γαμηλίου πομπῆς, γιὰ νὰ
ἀναγγελεῖ τὴν ἀφιξή της, 2) πυροβολισμὸς κατὰ τὴν ἀφιξὴ τοῦ σκαρῳάτη.

σκαρῳάτ'ς ὁ, προδότης.

σκαριῶα τά, 1) κοινό, 2) φιλοδώρημα γιὰ τὸ καλὸ ἄγγελμα.

σκαρῳάου, ξυπνῶ τὸ κοπάδι τῆ νύχτα καὶ τὸ ὀδηγῶ στὴ βοσκή.

σκαρῳους ὁ, 1) τὸ ὀδηγημα τοῦ κοπαδιοῦ τῆ νύχτα γιὰ βοσκή, 2) ἀργὸς ποιμε-
νικὸς σκοπός.

δκέμ' τὸ (καμιὰ φορά προφέρεται καὶ δκέμβ'), 1) μεγάλος καὶ ἀπότομος βράχος, 2) ἀπότομο πέτρινο κόψιμο βουνοῦ.

δκιβρώνου, στραβώνω.

δκιζάρα ή, 1) σχιστὸ καυσόξυλο, 2) σχιστὸς πάσσαλος γιὰ φράξιμο.

σκλάμκα ή, 1) κομμάτι ἄχυρο, 2) κομμάτι καλαμιᾶς δημοτριακῶν.

δκ'λιδ' τό, σκελίδα: ἓνα δκ'λιδ' σκόροδου.

δκρόργμα τὸ (καὶ δκόρμα), 1) ὁ ἄσχημος σὰν σκιαχτρο, 2) βρисиά: οὐ νὰ χαθεῖς, δκρόργμα.

σκοῦλους ὁ, τὸ πίσω μέρος τοῦ τσεκουριοῦ, τοῦ σκεπαριοῦ, καὶ γενικὰ τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων ποὺ ἔχουν στειλιάρι.

σκουνδὸς ἐπίθ., καημένος, κακόμοιρος, κακοπαθημένος.

σκοουρίδ' τό, 1) φυτὸ μὲ φαρμακευτικὴς ιδιότητες, γιὰ νὰ σκορπίζει τὸν πόνο καὶ τὸ πρήξιμο, 2) θρύψαλο: ἔπισι τοῦ πουτήρ' κί γίνγι σκοουρίδγα.

σκουτι τό, 1) φόρεμα, 2) σκέπασμα γιὰ τὸν ὕπνο.

σκουτίζουμι, 1) στεναχωριέμαι, 2) φροντίζω: διπ δὲ σκουτίζιτι γὰ τὰ πιδγά τ'.

σκουτ' κά τά, τὰ εἶδη τῶν ὕφαντῶν: ἔπλυνα ὄλα τὰ σκουτ' κά.

δκουτ' κὸς ἐπίθ., συμπαθητικός.

δκρουμβίζου, κατακαίω.

δκροῦμβους ὁ, ὅ,τι ἀπομένει μετὰ τὸ κάψιμο ὕφασματος (τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ αἰμοστατικὸ τοποθετώντας το σὲ πληγές).

σκόρφα ή, γουρούνα.

σ'μαδῆακὸς ἐπίθ., 1) σημαδεμένος, 2) χαρακτηριστικός: αὐτὰ ποὺ γίνονται τούτ' τ'ν ἰπουχη εἶνι χρέργα σ'μαδῆακά.

δ'μάργα τά, θάμνοι, κοντὲς βελανιδιές, κοντόκλαρα.

σουβλιμάς ὁ, σούβλα γεμάτη κρέας, ψητὸ ἢ ἄψητο.

σουβέτ' τό, 1) μουσικὴ τραπεζιοῦ, 2) ἀργὸς μουσικὸς σκοπὸς.

σουβιτάδου (καὶ σουβιτίζου), παίζω μὲ μουσικὸ ὄργανο ἀργὸ σκοπὸ.

σοιγλι τό, τὸ σουβλί.

σοιγλίζου, σουβλίζω.

σουγὰρ τό, 1) ἀρνὶ ἢ κασίμι ποὺ γεννήθηκε τελευταῖο, 2) τὸ στερνοπαίδι.

σοῦδα ή, 1) τὸ κύριο ρέμα ποταμοῦ ἢ χειμάρρου, 2) ἡ λάσπη καὶ τὸ νερὸ ποὺ κατεβάζει ὁ χειμαρρος.

σουκόλ' τό, 1) παλιόπαιδο, 2) μικρὸ στὸ ἀνάστημα καὶ στὴν ἡλικία.

σουλιπ τό, τριγωνικὸ πλέγμα μὲ βέργες ἰτιᾶς, κατάλληλο γιὰ ψάρεμα στὸ ποτάμι.

δούμαρα τά, ξερόφυλλα, ξερόχορτα.

δούμκα ή, κοντόχοινη ρόκα καλαμποκιοῦ.

σουρβαλάζουμι, σωριάζουμι κάτω, καταρρέω.

σουρέτ' τό, κατατομή, τὸ κόψιμο, τὸ σχέδιο, τὸ εἶδος.

δούρα ή, καθετὶ ποὺ κάνει τὸ νερὸ τῆς πηγῆς νὰ ρεεῖ σὰν ἀπὸ στόμιο.

δοῦτους ἐπίθ., τὸ κοτσίκι, τὸ πρόβατο καὶ ἡ ἀγελάδα πού δὲν ἔχει κέρατα.

δοῦφαρα τά, 1) τὰ ροκανίδια τῶν ξυλουργῶν, 2) τὰ ροκανίδια πού παρασύρονται ἀπ' τὸν ἀέρα, 3) πράγματα γιὰ πέταγμα.

δοῦφρα ἢ, 1) ζάρα ἢ διπλα σὲ ὕφασμα, 2) ζάρα σὲ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου, 3) κλοπή.

δοῦχλάβους ἐπίθ., ζαρωμένος, χωρὶς χυμούς.

σπουλάξ', εὐτυχῶς, δόξα τῷ Θεῷ: σπουλάξ' ἔβριξι κι γίνγαν τὰ σπαρτά· σπουλάξ' βγήκι τὸν πιδί τ' καλὸ κι τὸν τηράει.

σταλίζου, μένω στὸν ἥσκιο κατὰ τὶς ζεστές ὥρες τοῦ καλοκαιριοῦ.

σταλίξ' τό, μεγάλος πάσσαλος.

στάλους ὁ, σκιερὸ μέρος, ὅπου κάθονται τὰ ζῶα κατὰ τὶς ζεστές ὥρες τοῦ καλοκαιριοῦ.

σταυρουμάνα ἢ, ἡ μάνα τοῦ ἀδερφοποιτοῦ.

σταυρουγάννακε τά, ἄγρια λουλούδια πού τὰ κλωνάρια τους σχηματίζουν σταυρὸ. Μὲ σκελετὸ τὰ σταυρογιάννακα, δένοντας πάνω τους ἄγρια λουλούδια (γαννάκα), φτιάχνουν ἄθινο σταυρὸ καὶ τὸν βάζουν στὴ σκεπὴ τοῦ σπιτιοῦ κατὰ τὴ γιορτὴ τ' Ἀι-Γιαννιοῦ (24 Ἰουνίου)

στειρουβότανου τό, χόνδρινος βῶλος, ὅσο ἓνα φουντούκι, πού, ὅπως πιστεύουν οἱ χωρικοί, βρίσκεται στὸ λαίμῳ τῶν στείρων γιδοπροβάτων. Ὅποιοι θὰ φάει ἀπ' αὐτό, ἔστω καὶ ἐλάχιστο, μένει στείρος ἐφτά χρόνια.

στί, προτροπὴ γιὰ νὰ βαδίσουν τὰ γαῖδουράκια.

στιράν' τό, σχιστολιθικός βράχος πού ἐξέχει σὲ γκρεμὸ σὰν γείσωμα.

στ'μόν' τό, τὸ στημόνι τοῦ ἀργαλειοῦ.

στοῦμβους ὁ, 1) πέτρινο ἢ ξύλινο γουδί, 2) τὸ γουδοχέρι.

στουραβγάξου, γίνομαι ἄχαρος, χάνω τὴ χαρούμενη ὄψη: ἔφκι οὐ κόσμους κι στουραβγάσαν τὰ χορρά.

στούραβους ἐπίθ., ἄχαρος: *χωρὶς βγούλὰ εἶνι στούραβους οὐ γάμους.*

στουχάζουμι, ἀναθυμοῦμαι, θυμοῦμαι, συλλογιέμαι.

στράφτου, ἀστράφτω.

στρέκλας ὁ, ἔντομο, μύγα πού τσιμπάει τὰ βόδια τὸ καλοκαίρι.

στρικιάξου, τρέχω ξέφρενα γιὰτὶ μὲ τσιμπησε ὁ στρέκλας ἢ γιὰ νὰ μὴ μὲ τσιμπήσει.

στριματίζου, σκάβω βαθιὰ τὸ χωράφι καὶ τὸ καθαρίζω ἀπὸ τὶς πέτρες, τὶς ρίζες καὶ ὅ,τι ὑπάρχει μέσα σ' αὐτό.

στρουμβλάξ' τό, ὁ στύλος πού βρίσκεται στὸ κέντρο τοῦ ἀλωνιοῦ, ἀπὸ τὸν ὀποῖο δένουν τὰ ζῶα πού περιφέρονται γιὰ νὰ ἀλωνίσουν τὸ σιτάρι.

στρουμβουῶλ'κους ἐπίθ., στρουμπουλός, κοντόχοντρος.

στρουόγκα ἢ, ἀπλὸ τυροκομεῖο.

στουραγὰ ἢ, 1) τὸ σχοινὶ πού δένουν τὸ καπίστρι γιὰ νὰ σέρνουν τὰ ζῶα, 2) κάθε παρόμοιο σχοινί.

- σφαγάρ' τό, 1) καρωτίδα, 2) πληγή, πολλά αἵματα.
 σφουγγους ὁ, ἐργαλεῖο μετὸ ὁποῖο σκουπίζουν τὸ φούρνο προτοῦ φουρνίσου
 τὸ ψωμί.
 σφονδύλ' τό, 1) τὸ σφονδύλι τῆς ρόκας, 2) γυροβολιά: τὸν ἐπῆξι καὶ τὸν
 ἤφιρι σφονδύλ'.
 σ'χαίνομι, σιχαίνομαι.
 σών', ἀρκεῖ, φτάνει, σταμάτησε.
 σώνουμι, 1) γλυτώνω, σώζομαι, 2) ἀδυνατίζω: μέρα μὲ τ' μέρα σώνιτι.

Τ

- ταζέτ'κους καὶ ταζέδ'κους ἐπίθ., φρέσκος, τῆς ὥρας.
 ταίμ' τό, μερίδα φαγητοῦ, καθορισμένο σιτηρέσιο.
 ταϊσάτ' τό, σακούλι γιὰ τὴν ταγῆ τῶν ζώων πού τὸ κρεμοῦν στὸ λαιμὸ τῶν
 ζώων.
 ταλαγάν' τό, φορετὴ κάπα ἀπὸ καθαρὸ μαλλί.
 ταμάμ, ἴσια ἴσια.
 ταμαχὰ ἡ, ἡ λαιμαργία.
 ταμαχάρος ὁ, λαιμαργος, ἀχόρταγος, ἀπληστος.
 ταμαχεῦσι, εἶμαι λαιμαργος.
 ταράφ' τό, ὁμάδα ὁμοίων ἀτόμων, σόι, γενιά.
 ταρνανίζου, 1) χορεύω μικρὸ παιδί στὰ χέρια μου τραγουδώντας ταρνανὰ ταρ-
 νανά, 2) περιποιοῦμαι κάποιον σὰν νὰ 'ναι μικρὸ παιδί.
 ταρναρίζου, βλ. ταρνανίζου.
 ταρταβιά' τό, ὁ κοριός.
 ταχὰ ἐπίρρ., αὔριο.
 τέζα ἄκλ., 1) τεντωμένος, 2) μεταφ. νεκρός.
 τζαβουλάρ'ς ἐπίθ., ζαβολιάρης.
 τζαβουλιά' τό, ζαβολιά, παγαποντιὰ ττὸ παιχνίδι.
 τζαβουλιά, βλ. τζαβουλιά'ς.
 τζαμάλα ἡ, σωτιά μετὰ μεγάλες φλόγες.
 τζαμάρα ἡ, 1) ἡ μεγάλη φλογέρα, 2) ἀργὸ ποιμενικὸ τραγοῦδι πού παίζεται
 μετὰ βιολί.
 τζαναβέτ'ς ἐπίθ, ἀνάποδος ἄνθρωπος.
 τζανάλια ἡ, μάλλινη σακούλα, μετὰ τὴν ὁποία στραγγίζουν τὸ τυρί.
 τζαδὲ ἡ, ἡ γυναίκα τοῦ δρόμου.
 τζαδὲς ὁ, δημόσιος δρόμος, ἴσιος καὶ φαρδύς δρόμος.
 τζαδίρ' τό, 1) σικνή, 2) πρόχειρη καλύβα ἀπὸ ξύλα καὶ κλαδιά.
 τζιβὸς ἐπίθ, αὐτὸς πού ἔχει μικρὰ μάτια.
 τζιβουμάτ'ς, θηλ. -άτου, αὐτὸς πού ἔχει μισόκλειστα ἢ πολὺ μικρὰ μάτια.

τζιβόνου ρ., 1) μισοκλείνω τὰ μάτια, 2) χαμηλώνω τὸ φῶς τῆς λάμπας τόσο, πού μόλις μπορῶ νὰ διακρίνω τὰ πράγματα.

τζιλατεύου, κατακρεουργῶ, κατατυραννῶ, καταπονῶ.

τζιλιάτ'ς ὁ, δήμιος, τύραννος.

τζιριμές ὁ, 1) ζημιά, πρόστιμο: πλήρουνσα κάμουνσους τζιριμέδεις ἴφετον, 2) συνεκδ. γιά πρόσ. ἐπιζήμιος, ἄχρηστος: ἀγόρασα ἓνα φουρτζῆρ' κου μιλῶρ', πού 'νι διπ τζιριμές.

τζιριμιτάου, κάνω ζημιά.

τζιρτζιλῶρ'ς ἐπίθ., κουρελιάρης.

τζουλθῆς ὁ, πορτοφόλι.

τζούμα ἡ, μεγάλο πέτρινο ἢ ξύλινο γουδί.

τζουμάτ' τό, 1) ἡ ξύλινη σφαιρική βάση τῆς τζουμάκας, 2) τὸ ξύλο μὲ τὸ ὅπουο χτυποῦν οἱ ὄργανοπαίχτες τὸ μεγάλο νταούλι, 3) συνεκδ. γιά πρόσ. ξεροκέφαλος, κουτῆς.

τζουμάκα ἡ, ραβδί μὲ σφαιρική βάση, πού τὸ κρατοῦν τὰ παιδιά, ὅταν λένε τὰ κάλαντα τῶν Χριστουγέννων.

τζούφ' τό, ἀστοχία στὸ παιχνίδι.

τζούφα ἡ, τούφα μαλλιῶν ἢ φτερῶν.

τζούφκα ἡ, ἡ φούντα τῶν μαλλιῶν πού ἀφῆνουν οἱ κουρεῖς στὸ μπροστινὸ μέρος τοῦ κεφαλιοῦ τῶν μικρῶν παιδιῶν.

τζουφουλάτους, θηλ. -άτα, αὐτὸς πού ἔχει λοφίο ἀπὸ φτερά ἢ μαλλιά: τζουφουλάτα κότα = κότα μὲ λοφίο.

τζούφους ὁ, βλ. τζούφ'.

τηράου, 1) βλέπω, παρατηρῶ 2) φροντίζω.

τιζαρίζου, τεντώνω.

τιμαρεύου, περιποιοῦμαι, διευθετῶ.

τιμιβίχ' τό, αὐστηρὴ σύσταση καὶ προειδοποίηση.

τισκίν'κους ἐπίθ., γρήγορος, σβέλτος.

τ'λίχτρα ἡ, τὸ μέρος ὅπου τυλίγουν τὸ στημόνι στὸ ἀντί. Μιά συγκεκριμένη τοποθεσία πού χρησίμευε γιά τὴ δουλειά αὐτὴ λέγεται Κ'λίχτρα (<τυλίχτρα).

τ'λούπα ἡ, 1) τουλούπα: μῆνᾶ τ'λούπα μαλλι, 2) μεταφ. κατάσπρος: γίνγαν τ'λούπα τὰ μαλλιά σ'.

τ'λουπάου, τυλίγω μὲ ὕφασμα κάτι (ὅπως μαζεύουν τὸ μαλλί σὲ τουλούπα)

τόκα ἡ, χειραψία: ἔλα μῆνᾶ τόκα.

τόпка ἡ, τόπι ἀπὸ πανιά (παιδικὸ παιχνίδι), τόπι.

τουπχῶρ'κα ἐπίρρ., κατὰ τόπους, ἐδῶ κι ἐκεῖ: ἔκανι χουράφ' τουπχῶρ'κα.

τουπχῶρ'κους ἐπίθ., ὁ κατὰ τόπους, ἀνομοιόμορφος: ἔβαψι τουπχῶρ'κου τοῦ δίμ'του.

τουπχῶρ'κους ἐπίθ., λέγεται γιά κάθε πληρωμὴ πού ἔχει σχέση μὲ ἔκταση γῆς (ἐνοίκιο, φόρος, εἰσφορά).

τουρκανάκατους ἐπίθ., ἄνθρωπος μὲ κακὴ συμπεριφορά, συμπεριφορὰ Τούρκου (λέγεται σὰν βρισιὰ γιὰ τὰ ἄτακτα παιδιὰ).

τουρκι τό, στεφάνι βαρελιοῦ.

τουρκούλ' τό, βλ. τουρκανάκατους.

τουρός ό, ἔχνος βαδίσματος.

τουρτούρα ἦ, τρυγόνι.

τράτους ό, περιθώριο: *τιζάρ'σ'* του ἀκόμα τοῦ ράμμα, *ἔχ'* τράτον.

τρίμμα τό, ψίχουλο, θρύψαλο.

τρούμβα ἦ, τόπι ὑφάσματος: *μῆὰ τρούμβα δίμ'τον πάει χαμένον.*

τρουμβούχ' τό, 1) καλοθρεμμένος, παχουλός, 2) ὑγιής.

τροχάλου τό, στρογγυλὴ ποταμίσια πέτρα.

τρυπουχέρ'ς ἐπίθ., σπάταλος.

τσαγούν' τό, σαγόνι.

τσάκ' τό, δισάκι.

τσακίραβους ἐπίθ., ἀλλήθωρος.

τσακί'κους ἐπίθ., αὐτὸς ποῦ θέλει καὶ ἀλληθωρίζει.

τσακλατάου, ἔχω διαλείψεις, εἶμαι τρελός.

τσάνκου τό, 1) λεπτὸ ξερόκλαδο, κλωνάρι χωρὶς φύλλα, 2) μεταφ. λεπτός: *πουλὸ ἀχάμνι τοῦ πιδι, γίνγι ἀπὸ τσάνκου.*

τσαμανδάν' τό, ἀνδρικό φόρεμα, σὰν κεντημένο γιλέκο.

τσαμβάς ό, 1) χαιτή, 2) μεταφ. τὸ μαλλιὰ τοῦ κεφαλιοῦ.

τσανγάδα ἦ, γίδα ἢ πρόβατο ποῦ ἔχασε κατὰ τὴ γένηα τὸ μικρὸ του, ἐξακολουθεῖ ὁμως νὰ βγάξει γάλα.

τσανγαρ'σούλ' τό, τσαγκαροσούγλι.

τσάπκα ἦ, στρογγυλὸ καπέλο, χωρὶς γεῖσο.

τσαπουργάζου, τρυπῶ, πληγώνω μὲ μυτερὸ ἀντικείμενο.

τσάπους ό, 1) τράγος, 2) σενεκδοχ. δυνατός.

τσαπράξα τά, ἀσημένιες ἀλυσίδες ποῦ στόλιζαν τὸ στῆθος τῶν φουστανελοφόρων.

τσαπράξα τά, οἱ πόρπες πάνω στὶς ὁποῖες προσαρμύζονται τὰ τσαπράξα ἢ ἡ ζώνη.

τσαρὲς ό, διάθεση, ὄρεξη: *δὲν τοῦ γλέπον καλὰ τοῦ πιδι σήμερα, κάπους τοῦ χάλασι οὐ τσαρὲς τ'.*

τσάρκους ό, ξύλινο χῶρισμα μέσα στὸ μαντρί, ὅπου βάζουν τὰ ἀρνιά καὶ τὰ κατσίκια, γιὰ νὰ μὴ θηλάζουν.

τσαρ'χόσκ'νου τό, σχοινὶ μὲ τὸ ὅποιο δένουν τὰ τσαρούχια.

τσάτ-πάτ ἐπίρρ., 1) ἔδω κι ἐκεῖ: *ἔφκι (ἔφυγε) τοῦ χόν', τσάτ-πάτ ἔχ' ἀκόμα,* 2) ἔτσι κι ἔτσι: *τσάτ-πάτ ξέρον τ' ἀρβανίτ'κα.*

τσάταλους ό, 1) δυνατὸ, ἠχηρὸ χτύπημα: *τοῦ 'δουκα ἔναν τσάταλου,* 2) κατατροφή: *τοῦ 'ρθι ἔνας τσάταλους.*

τῶατι τό, ξύλινος σκελετός σκεπῆς.

τῶατίζου, φτιάχνω τῶατι.

τῶατιμῶς ὁ, ξύλινος μεσότοιχος σοβαντισμένος με λάσπη ἢ κονίαμα.

τῶατῶαβῆ ἢ, παλαβωμάρα, ἀσυλλόγιστη ἐνέργεια.

τῶατῶαβους ἐπιθ., 1) ἐριστικός, 2) ἀσυλλόγιστος, παλαβός.

τῶατῶακα ἢ, 1) πῆλινο κύπελλο, με τό ὅποιο πίνουν τό γάλα ἢ τό τσάι, 2) μικρό κονδυλόρριζο φυτό πού ὁ κόνδυλός του περιβάλλεται ἀπό δακτυλιωτό περίβλημα καί τρώγεται ὡμός.

τῶαφ' ἢ, διαπεραστικό κρύο.

τῶαφίζουμι, σκάει τό δέρμα μου ἢ βγάξω σπυράκια στά χεῖλη ἀπό τό κρύο.

τῶέπουρου τό, σουβλερό, μυτερό ξύλο, σχετικά μικρό.

τῶέρα ἢ, τσίχλα (κίχλη).

τῶέρα ἢ, φλοκάτη, βελόντζα.

τῶέρους ὁ, βλ. τσιράδ'.

τῶέτλα ἢ, τετράπλευρο λεπτό ξύλο, σάν χάρακας. Πάνω σ' αὐτό με διάφορες ἐγκοπές οἱ βοσκοί καταγράφουν τήν ποσότητα τοῦ γάλακτος πού δικαιούται καθένας τους κατά τή συναιτηρική τυροκόμηση.

τῶέτνα ἢ, ἀνατριχίλα, ρίγος.

τῶιβίξ' τό, 1) λιθαράκι πού βάζουν γιά νά στερεώσουν τίς πέτρες στόν τοῖχο, σφήνα, 2) τό χαλομπαλωμένο ρούχο ἢ κάλτσα: σ' τοῦ μβάλουσα τοῦ πανδιλόν', σ' τό 'φγασα τῶιβίξ'.

τσιβούρα ἢ, δυνατό καί διαπεραστικό κρύο.

τσιβουρίξ', φυσᾶ παγερός ἄνεμος.

τῶιλπιτ'κους ἐπιθ., ὁ ντυμένος με καλό γούστο, αὐτός πού δέν κολλάει τρίχα ἐπάνω του.

τσίμα ἢ, 1) στή φρ. μῆ ἀ τσίμα = λίγο: μού 'δουκι μῆ τσίμα βούτρου, 2) ἐπίρρ., λίγο: νό μ' τσίμα τυρί.

τσιμουτῆ ἢ, τσιμουδιά, ἡσυχία.

τσιμ'σά ἢ, τσίμπημα.

τῶιγσίτρα ἢ, 1) μάγισσα τσιγγάνα, 2) παιχιδιάρα γυναίκα ἢ κόρη.

τσιντζιλίξ', φωτίζει καί καίει δυνατά ὁ ἥλιος.

τσιντζιλνάει, ὁ ἥλιος λάμπει ἐκτυφλωτικά.

τσιντζιρας ὁ, ὁ τζιτζικας.

τῶίπ' τό, μυτερή ἄκρη: τοῦ τῶίπ' ἀπ' τοῦ χουράφ'.

τῶίπαβους, αὐτός πού ἔχει στρωτή μύτη, με μικρή προεξοχή πρὸς τὰ κάτω.

τσιπούνα ἢ, μάλλινο πανωφόρι, χωρίς μανίκια.

τσιράδ' τὸ (καί τῶέρους ὁ), πλατύφυλλη βελανιδιά.

τῶιράπ' τό, μάλλινη κάλτσα.

τῶιραπῶδ'κ'νου τό, σχοινί με τό ὅποιο συγκρατοῦν τήν κάλτσα.

τσιτῆάζου, ἀνατριχιάζω, ἔχω ρίγος.

τσιτώνου, παραγεμίζω, γεμίζω κάτι πατητά.

τσόκαλον τό, τὸ ξεσπυρισμένο στάχυ τοῦ καλαμποκιοῦ.

τσόλ' τό, κουρέλι.

τσόρβα ἢ, 1) σούπα τραχανάς: ἔφαγα τσόρβα, 2) ἄνω κάτω: μάλουσαν κί γίν-
γαν τσόρβα.

τσόρτσα ἢ, δοθίνας, καλόγερος.

τσότθου ἐπίρρ., πολὺ λίγο, τόσο λίγο.

τσουκαλνάου, εὐνουχίζω τοὺς τράγους καὶ τὰ κριάρια μὲ χτύπημα στὴ βάση
τῶν ἀδένων τῶν ὄρχεων.

τσουκάν' τό, 1) σφυρί, 2) ρόπτρο, 3) σουβλερός πόνος: ἔχου κát' τσουκάνα στὰ
δόνηρα, ἄσ' τα.

τσουκανάου, 1) χτυπῶ τὴν πόρτα μὲ κάτι σκληρό: ἄσ' τον αὐτόν, θά 'ρθ' πάλι
νὰ μ' τσουκανίσ' τ'μ βόρτα, 2) πονῶ δυνατά: μὶ τσουκανάει τὸν δόνδ'.

τσουκανάρους ὁ, 1) δρυκολάπτης, 2) χτίστης.

τσουλάρα ἢ, κουρελού.

τσουλι καὶ τσ'λι τό, τὸ πέος τῶν ζώων.

τσουλνάου, 1) ραβδίζω τὸ δέντρο, γιὰ νὰ πέσει ὁ καρπός του, 2) χτυπῶ μὲ ραβδί,
δέρω.

τσουῖλους ἐπίθ., αὐτὸς ποὺ ἔχει κοντὰ καὶ γυρισμένα πρὸς τὰ πίσω ἀφτιά.

τσουλουφρίζου, τσουρουφλίζω.

τσουλώνου, 1) μαζεύομαι φοβισμένα: πίσου τ' φουβιρίς, ἀλλὰ μθροστά τ' τσου-
λώντς, 2) κατεβάζω ἢ γυρίζω τ' ἀφτιά πρὸς τὰ πίσω (ἐνδειξὴ θυμοῦ στὰ
ζῶα): μὴ ζ' γώντς τὸν μβλάρ', δὲν τὸν γλέπ'ς πῶς τσουλών';

τσούμβα ἢ, 1) ομάδα: οἱ κόσμου τσοῦμβις τσοῦμβις, 2) ἐξόγκωμα: ἴδουσα
μὲν τσοῦμβα στοῦ χουράφ', 3) ἐπιρρηματ. ἕνα σωρό: μαζώγκαν τσοῦμβα
τὰ πρόβατα ἀπ' τὸν φόβου.

τσουῖνγους ἐπίθ., κουλός: μὰς' τὸν τσοῖνγου σ' ἀπ' ἱκεῖ γιὰ ζῶα, αὐτὸ ποὺ ἔχει
σπασμένο τὸ ἕνα κέρατο: φέρι 'ν τσοῖνγα τ' γίδα.

τσουπλάξ' τό, ἀσαμάρωτο μικρὸ πουλάρι.

τσουπουτὸς ἐπίθ., 1) σφιχτὸς καὶ γεμάτος, 2) καλοθρεμμένος.

τσούρ'γμα τό, τσύριγμα.

τσουρίζω, τσυρίζω.

τσουρτσουλουτὸς ἐπίθ., κωνικός.

τσούτθκαλους ἐπίθ., πολὺ μικρός.

τσούτθκανους ἐπίθ., βλ. τσοῦτθκαλους.

τσουτσουρώνουμι, σηκώνομαι καὶ κρατιέμαι στὰ πόδια (λέγεται γιὰ τὰ μικρὰ
παιδιά): γὰ του, τσουτσουρώθ'κι γόλας.

Γ

ὑπνουφάης ἐπίθ., ὑπναράς.

ὑπουργου τὸ (συνήθως στὸν πληθ. τὰ ὑπουργα), γεωργικὸ ἐργαλεῖο.

ὑφουμα τὸ, πρόσφορο· ἢ φρ. σηκώνου ὑφουμα = εὐχαριστῶ τὸ Θεὸ γιὰ ἕνα σημαντικὸ γεγονός πού μοῦ ἔτυχε κάποτε.

ὑψώνου, 1) ὑψώνω τοῦχο, 2) κάνω λειτουργία στὴν ἐκκλησία γιὰ ἕνα σημαντικό γεγονός.

Φ

φαγουλάτου τὸ, φαγώσιμο, ὑλικὸ πού γίνεται φαί.

φάρα ἢ, γενιά.

φαρασάν' τὸ, 1) ἀλατιέρα ξύλινη, 2) ξύλινη κουταλοθήκη.

φαρφαλνάνου, ἀναδεύω: μ' φαρφαλνάει ἕνας φύλλους στοὺν γόρφου.

φαθᾶ ἢ, 1) μάλλινη τριχιά πού δένουν τὰ μικρὰ στὴν κούνια, 2) πλατιά λουρίδα δέρματος ἀπὸ μεγάλο ζῶο, ἀπὸ τὴν ὁποία κάνουν τὰ τσαρούχια (γουρ'νου-τσάρουχα, βουιδίδα).

φασᾶώνου, 1) κοινό, 2) μεταφ. σκοτώνω.

φατούρα ἢ, τιμολόγιο, κατάλογος πραγμάτων.

φέλκα ἢ, 1) φέτα ψωμιοῦ, 2) ὅ,τι μοιάζει μὲ φέτα ψωμιοῦ.

φιλᾶ ἢ (καὶ φ'λά), φίλεμα, πρόσκληση σὲ τραπέζι: ἤμαν φ'λά σήμερα σ'μ βιθιρά· τί καλὰ πού 'νι γὰ μὲν φιλᾶ στὰ Γιάννινα! = τί ὠραία πού εἶναι γιὰ ἕνα φίλεμα νὰ πᾶς... στὰ Γιάννινα!

φινέστρα ἢ, φεγγίτης τοῦ παραθυριοῦ, μαντζαλούδα: τὰ παραθύρῳα τὰ θέλου μι φινέστρες, ὅχ' σὰν τὰ παλιά.

φίτζα τὰ, εἶδος παιδικοῦ παιγνιδιοῦ.

φίτζους ὁ, 1) τὸ μικρὸ ἀβάπτιστο μωρό, 2) ἡ πλακίτσα μὲ τὴν ὁποία παίζουν τὰ παιδιὰ τὸ παιδικὸ παιγνίδι γέρους, 3) στρογγυλὴ πλάκα πού παίζουν τὰ φίτζα.

φ'κάρ' τὸ, θήκη μαχαριοῦ.

φᾶσιδ' τὸ, καλλυντικὸ.

φλόκ' τὸ, 1) φούντα μαλλιοῦ: κούριφι τὰ πρόβατα κὶ δὲ μόδουκι οὐδι ἕνα φλόκ' μαλλί, 2) τὸ κοντὸ γνέμα πού περνοῦν στὴ βελέντζα γιὰ νὰ γίνει φλοκάτη: σήμερα ἔγνισα τὰ φλόκα γιὰ τ' βιλέντζα.

φλόκουκς ὁ, βλ. φλόκ'.

φλουκάτα ἢ, μάλλινο γυναικεῖο πανωφόρι χωρὶς μανίκια.

φλωρούς ἐπίθ., ἄσπρος: εἶχι πουλλά πρόβατα κὶ ἔβαλι ἄλλον τζουβάνου γιὰ τὰ λάγα κὶ ἄλλον γιὰ τὰ φλωρα.

φόκ' τὸ, τὰ φύλλα πού τυλίγουν τὴ ρόκα τοῦ καλαμποκιοῦ.

φόνδας, βλ. ἀφόνδας.

φότσα ἢ (λέγεται καὶ κολοκοτρώνης), σουγιάς.

φόθνου τό, τὸ μωρὸ στὴν κούνια, τὸ βρέφος: κάμ'ς σάματ' εἶσαι φόθνου.

φούρα ἢ, ξύλο ποὺ σχηματίζει στὴν κορυφή ἢ στὰ πλάγια μὲ ἄλλο κλωνάρι τοῦ ἓνα V.

φορκαί τό, τὸ ἄνοιγμα μεταξὺ τεντωμένου ἀντίχειρα καὶ δείκτη: τρία φορκαὶ κουρδέλα.

φορκαίζου, πεισμώνω κάποιον, κάνω κάποιον νὰ θυμώσει.

φούρα ἢ, γυροβολιά: εἶδης τί φούρλις φέρν' αὐτὸς στοῦ χουρό;

φορουνστόμ' τό, τὸ στόμιο τοῦ φούρνου.

φορτουτήρα ἢ, ραβδί μὲ διχάλα στὴν κορυφή ἢ στὰ πλάγια, γιὰ νὰ συγκρατεῖται ἢ μιὰ μεριά στὸ φόρτωμα τῶν ζώων.

φορτζάρ' κους ἐπίθ., γιὰ ζῶα, αὐτὸς ποὺ τὸν φορτώνουν.

φούφαλου, γεμάτο: φούφαλου μυρμηγγις εἶναι τοῦ ψουμί.

φορφουλάζου, παρσγεμιζῶ μὲ ζωντανὰ ποὺ κινιούνται ἄνω κάτω: φορφουλάξι οὐ τόπους γίδγα.

φούτθους ὁ, ξάδερφος (ξάδερφούτθους) φούτθους)

φρίξ' ἢ, τρομάρα ποὺ γίνεται φοβία: πῆρα φρίξ' ἀπ' τὰ σκ'λά.

φρύγγανον τό, κατάξερο: γίνγι οὐ τόπους φρύγγανου.

φτινὸς ἐπίθ., λεπτός, φτενός: ἐπλασα φτινὰ πέτουρα γιὰ τ'μ βίτα.

φτουράω (συνήθως συναντιέται ὡς ἀπρόσωπο), 1) φτουράει = διαρκεῖ περισσότερο): μ' φτουρ'σι τοῦ τυρὶ ἰφέτους = κράτησε περισσότερο, 2) ἔχω μεγαλύτερο ἀποτέλεσμα ἐργασίας ἀπὸ τὴν προσπάθεια ποὺ καταβάλλω: ἦταν καλὸ τὸ γνέμα κι φτουρ'σι ἢ πλέξ' = ἐπλεξα περισσότερο μ' αὐτὸ παρὰ μὲ ἄλλο.

φυρὸς ἐπίθ., 1) αὐτὸς ποὺ δὲ σοφιλιάζει: ἢ πόρτα εἶναι φυρή, 2) αὐτὸς ποὺ δὲν ἐφαρμόζει ἀκριβῶς: εἶναι φυρὸ τοῦ στ'λάρ' κι βγαίν' τοῦ τσαπί.

φῶλ' τό, 1) τὸ αὐγὸ ποὺ παραμένει πάντα στὴ φωλιά τῆς κότας, 2) ὅ,τι παραμένει σὰν παρακαταθήκη γιὰ συρμαγὰ.

X

χαβαλὲς ὁ, ἥθικὸ ἐμπόδιο, βάρος ἀνεπιθύμητο, ἐνόχληση.

χαβάν' τό, ἐργαλεῖο ποὺ κόβει τὸν καπνὸ.

χαβάς ὁ, 1) τὸ κλίμα: ἔχ' καλὸ χαβά τοῦ χουργῶ μας, 2) σιγανὸ τραγοῦδι: πάρι μας ἓνα χαβά, 3) στὸν πληθ. τὰ χαβάδγα = διασκεδάση, παιγνίδι: θέλ' κι οὐ πάππους χαβάδγα.

χάβδα ἢ, τὸ ἄνοιγμα τῶν ποδιῶν ἀνθρώπου καθισμένου μπροστὰ στὴ φωτιά γιὰ νὰ ζεσταθεῖ.

χαβδώνου, ζεσταίνουμι καθισμένος μὲ ἄνοιχτὰ τὰ πόδια μπροστὰ στὴ φωτιά.

χαγὰτ' τὸ (καὶ χαϊάτ'), ὑπόστεγο.

- χαϊβάν' τό, γάιδαρος.
 χαϊρ' τό, κέρδος, προκοπή.
 χαϊρλής (-τσα), γουρλής.
 χαϊρλίτ'κους επίθ., ὁ τυχερός καί γουρλής.
 χάῶ' τό, τὸ δικιο: μὴ τοῦ τρῶς τοῦ χάῶ'.
 χαλάλ', χαλάλι, μπράβο.
 χαλές ὁ, ἀποχωρητήριο.
 χαλίζ'κους επίθ., ὀλόιδιος, ἀπαράλλαχτος.
 χαλόστομους επίθ., ἀχρειόστομος.
 χαμί'κους επίθ., μπόσικος, χωρίς συνοχή, χαλαρός.
 χαρβαλάζου, διαλύω, ξεχαρβαλιάζω.
 χάρβαλον τό, ξεχαρβαλιασμένο.
 χάρτζα τά, μεταξωτές κλωστές καὶ κορδέλες γιὰ κέντημα ἐνδυμάτων.
 χάσ' ἢ, ἡ χάση τοῦ φεγγαρίου: στ' χάσ' τοῦ φινγαροῦ ν' ἀσπίρις τοῦ σπίτ',
 ῥὰ νὰ χαθοῦν οἱ ψῶλλ' κὶ τὰ ταρταβίξα.
 χάφτας ὁ, κουτός.
 χάχαλον τό, πάρα πολλοί, μυρμηγγιά: πλάκουσαν οἱ Τοῦρᾶ' χάχαλον.
 χαψά ἢ, μπουκιά.
 χιλιδόνα ἢ, τὸ σίδηρο ποῦ συγκρατεῖ καὶ περιστρέφει τὴ μιλόπετρα τοῦ νερό-
 μυλου.
 χιλόρ'μους επίθ., παντέρημος (συνηθίζεται σὰν κατάρρα).
 χιονάου, ἀρχίζω.
 χλαπαλνάου, 1) τρώγω γρήγορα καὶ λαίμαργα, 2) κατατρῶγω τὴν περιουσία.
 χνέρ' τό, 1) ἡ ντροπή, 2) ἡ κακὴ πράξη.
 χνούμ' ἢ, τὸ ἄχυρο ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὰ στάχυα τῶν δημητριακῶν, τὸ φιλοκομ-
 μένο ἄχυρο.
 χνουτίζου, 1) θολώνω κάτι μὲ τὰ χνώτα μου: χνουτίσι τοῦ τζάμ', 2) συνηθίζω
 τὸ χαρακτήρα τοῦ ἄλλου: θὰ στινουχορηθεῖ λίγο ὠσπου νὰ χνουτ'στεῖ.
 χόβουλ' ἢ, στάχτη μὲ ἀναμμένα μικρὰ κάρβουνα.
 χουζμέτ' τό, ὑπηρεσία, οἰκιακὴ ἐργασία: σήμωρα ἔκανα χουζμέτ'χα.
 χουζμιάρ'ς, ὑπρέτης.
 χουζμιτεύου, 1) περιποιοῦμαι κάποιον, τοῦ κάνω τὰ θελήματα, 2) κάνω οἰκιακῆς
 ἐργασίες: πλὸς χουζμιτέβ' τώρα τοῦμ βάπτου;
 χούι τό, ἐλάττωμα.
 χουιάζου, 1) φωνάζω δυνατὰ γιὰ νὰ φύγει τὸ ἀγρίμι, 2) μαλώνω κάποιον.
 χουιάχτάρ'ς, αὐτός ποῦ χουιάζει (ὅταν πηγαίνουν γιὰ κυνήγι με γάλων θηρα-
 μάτων, βάζουν μερικοὺς κυνηγούς, τοὺς πιὸ ἀρχάριους, νὰ ξεσηκώσουν μὲ
 φωνές τὸ θήραμα: αὐτοὶ λέγονται χουιαχτάρ'δης).
 χουιάζου, στενοχωριέμαι, χολοσκάω.
 χουμβάου, 1) χώνω βαθιά, 2) ἐξαφανίζω κάτι κρύβοντάς το.

χούν' ἦ, 1) στενή διόδος, 2) χαράδρα.
 χουνάρουβαλάς, χοντρός καὶ μεγάλος.
 χουνάρουβαλάτ' κους ἐπίθ., χοντρός.
 χουφτῆζόν, χουφτώνω.
 χούχλα ἦ, βρασμός, ἡ βράση: πῆμι μὲν χούχλα τοῦ φαί.
 χουχλάζον, κοχλάζω.
 χουχουλνάον, χουχουλίζω.
 χουσ' κός ὁ, πλανόδιος χρυσοχός.
 χτινὰ ἦ, 1) τὸ χτένισμα, 2) τὸ καθαρὸ πελέκημα τῆς πέτρας με εἰδικὸ σφυρὶ
 σὰν χτένι.
 χύσ' ἦ, εὐκοιλιότητα.
 χῶρ' σμα τό, τὸ χῶρισμα.

Ψ

ψαρονέφ' τό, τὸ κρέας ποῦ βρίσκεται ἀπὸ τὴν δυὸ πλευρὰς τῆς σπονδυλικῆς
 στήλης.
 ψίχα, λίγο.
 ψίχαλα, πολὺ λίγο.
 ψουμουτόπχα τά, εὐφορα μέρη, χωράφια.
 ψουμόνου, ὠριμάζω, ἀντρεῖύομαι: ψουμουμένους ἀνδρας = σοῦ γεμίζει τὸ
 μάτι.
 ψυχ'άτα, ἀνάλογα με τὰ ἄτομα, τὴν ψυχῆς.
 ψυχ'κό τό, ἐλεημοσύνη, καλὸ γιὰ τὴν ψυχῆ.
 ψυχουπουνάου, λυπᾶμαι κατὰκαρδα.

Ω

ὦ λελέ, ἐπιφώνημα λύπης, ἀπελπισίας.

S U M M A R Y

Andreas Stephopoulos, The vocabulary of Chrisi (a village of Kastoria).

The author gives the vocabulary of Chrisi, a small village of Kastoria. The vocabulary contains only dialect-words from this village, in which Northern Greek is spoken.

The work is based on a personal collection of the author, who comes from Chrisi.